Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Het nieuw stede boek van Italie, ofte naauwkeurige beschrijving van alle deszelfs steden, paleyzen, kerken &c., nevens de land-kaarten van alle deszelfs provincien

https://hdl.handle.net/1874/36123

A AMSTERDAM chez PIERRE MORTIER, Avec Privilege.

HET NIEUW STEDE BOEK
VAN

ITALIE,

OFTE NAAUWKEURIGE

BESCHRYVING

VAN OUD EN NIEUW

ROMEN,

HET VIERDE DEEL.

INHOUDENDE,

De Amphiteaters, Theaters, Schouwburge, Zegenboogen, Tempels, Piramide, Graafstede, Obelifcus, Kerken, Paleizen, &c.

Naar de Tekeningen van Zaliger den Heer JOAN BLAEU, *Schepen en Raad der Stad Amfterdam, vermaard door zyne Atlaffen en Stede-boeken, door hem in het licht gegeven.*

Alles naar de Origineelen, op de plaatzen afgeteekend, nevens de Plaaten die hy in zyn leeven daar van heeft laaten fnyden, waar van eenige om naauwkeuriger te weezen, binnen Rome gemaakt zyn.

Waar by gevoegt zyn veele Steden, Havens, Kerken en andere Gebouwen, naar de Roomfche Voorbeelden. &c.

In Ordre gefteld.

T AMSTERDAM,

Door den Arbeid van PIETER MORTIER, Boekverkooper.
M D C C V.
MET PRIVILEGIE.

BESCHRYVINGE VAN OUD ROMEN.

I. Plaat.

ROMEN is de Hoofdſtad van *Italien*. Zy was het eertydts van een berucht Keizerryk, en van het grooſte gedeelte der Wereld: en tegenwoordig is zy het noch van de Chriſtene Wereld.

Deze Stad word door haare heerlykheid, oudheden, grootte, ende treffelyke dingen die men 'er ziet, voor eene der ſchoonſten van het Geheelal gehouden. *Dionyſius Halicarnaſſeus* verhaalt verſcheidene gevoelens noopende haare ſtichting: doch het is te gelooven, dat *Romulus* haar heeft geſticht. Hy maakte ze in't vierkant; en zy begreep den *Capitolynſchen* en *Palatynſchen* Berg. Dit geſchiedde in het Jaar der Wereld 3301. in het vierde Jaar der zevende *Olympiade*. Hy bouwde daar vier Poorten aan, genaamd *Trigonia*, *Mugonia*, *Janduna*, en *Carmentalis*. In 't gevolg van tyd wierd de Stad vergroot; en men voegde noch vyf Bergen by de twee daar hier voor af is geſproken, zonder de vyf andere kleine. *Tarquinius Superbus* bogon de Wallen, welke voorheen maar van aarde waren gemaakt geweeſt, van goede ſteen op te haalen. Hun omvang begreep vyftig Italiaanſche mylen, doch tegenwoordig maar dartien of veertien. De groote Bergen van Romen waren de *Capitolinus*, de *Palatinus*, d' *Aventinus*, de *Celius*, d' *Eſquilinus*, de *Viminalis*, en de *Quirinalis*. De mindere waren de *Janicula*, de *Pincius*, de *Vaticanus*, de *Citorianus*, en de *Giordanus*. Daar zyn achtien Poorten te *Romen*. De Poort van den Heiligen Geeſt, eertydts de *Triumphalis* genaamd, ſtrekte zich van den *Vaticanſchen* naar den *Capitolynſchen* Berg; en deze naam wierd 'er aan gegeeven ter oorzaak dat 'er de Thriumpheerders, of Zegenpraalders, door inreeden. d'Ouden telden tot dertig Poorten, welke beginſel gaven aan zo veele groote Wegen, met ongeloofelyken arbeid beſtraat; zonder t'ontzien 't geen tot de duurzaamheid, en het gemak der Reizigers, kon ſtrekken. Ook zyn de grootheid der ſteenen, de gelykheid der robbeligſte plaatſen, de gevulde valleyen, en de marmere kolommen van myl tot myl geplaatſt, krachtige getuigeniſſen van een verwonderlyke heerlykheid. Men vind langs deze groote Wegen verſcheidene Waterleidingen, welke dienden om het water in de Baden der Stad, *Thermæ* geheeten, te leiden, alwaar de byzondere lieden zich gingen waſſchen en bereukwerken, wordende het hout en d'olie door het Gemeen beſchikt; gelyk ook noch d' overblyſſelen van verſcheidene Graffteden, die men daar opgerecht had, vermits het verbooden was hunne dooden in de Stad te begraaven. Daar waren eertydts acht Bruggen te *Romen*: en men telde daar ook achtien Fonteinen. Het getal der Beelden was zo groot, en de ſtraaten en huizen waren 'er zo vol af, dat de wagens op verſcheidene plaatſen niet door konden ryden. Men ziet 'er noch prachtige overblyſſelen van, gelyk ook van de Koloſſen, Pronknaalden, en voor al van de Kolommen, ten welker opzichte men zich verwondert over die van *Trajanus* en *Antoninus*. d'Oudheidkenders ſpreeken van omtrent vyf-en veertig Pronknaalden, welke te *Romen* waren, daar 'er tegenwoordig noch acht geteld worden. De Paleizen waren 'er heerlyk, de Geſlachten magtig, en alle dingen zo wel geordonneerd, dat men 'er zelfs verſcheidene Rioolen of Kolken had doen maaken, welke uitkwamen op een die zo groot was dat 'er een wagen met hooy gemakkelyk in kon. En 't geen daar men zich over moet verwonderen, is dat de Schatmeeſters, die de zelve ſomtydts lieten ruimen, de vuiligheden, of meſt, tot voor zes honderd duizend ryksdaaldes aan de Hoveniers verkochten. Ik ſpreek niet van d'oude Tempels dezer Stad. Men kan 'er zig de meenigte lichtelyk af verbeelden door het groot getal van Goden, die de Romeinen aanbaden. Daar waren 'er niet minder als dartig duizend. *Romulus*, eerſte Koning van *Romen*, had tot Navolgers *Numa Pompilius*, *Tullus Hoſtilius*, *Ancus Martius*, *Tarquinius Priſcus*, *Servius Tullius*, en *Tarquinius Superbus*. De wreedheid, gierigheid, en baldaadigheid van dezen laatſten bragten de Romeinen tot het juk van zodanig een heerſchappy af te ſchudden. Het geweld, 't geen zyn Zoon *Sextus* aan *Lucretia* pleegde, was 'er de voorwending af, in het 221ſte. Jaar van de ſtichting der Stad, welke ſedert geregeerd wierd door twee Burgemeeſters, die men alle jaaren verkoos, 't en ware dat men in d'uiterſte noodzaakelykheden het gantſche gezag aan een *Dictator* gaf. De Burgemeeſters hadden onder zich de Schou-

ten, de Gemeentslieden of Beschermers der Gemeente, de Schat-, Bouw-, en Tuchtmeesters, d'Overheeren, en eenige andere Magistraatspersoonen. *Romen*, geregeerd door de Burgemeesters, maakte zich meestereſſe van byna de geheele Wereld. *Julius Cæsar* deed zich na den Pharsalischen Slag, omtrent het Jaar 708 of 709, 't geen het eerste Juliaansche Jaar is, altydduurende *Dictator* verklaaren; en verachtende den tytel van Koning, haatelyk en onverdraagelyk aan de Romeinen, nam hy dien van *Imperator*, welken men aan de Generaals of Opperbevelhebbers van het Leger gaf, als ze een overwinning hadden behaald daar ten minsten twee duizend vyanden waren gesneuveld. Het schynt, dat de Schryvers al te groot opgeeven, wanneer ze spreeken van de magt, grootheid, heerlykheid, en rykdommen der Romeinen. Voor de Burgerlyke Oorlogen van *Cæsar* en *Pompeus* waren 'er negen honderd duizend Burgers binnen *Romen* woonachtig: maar na d'overwinning van *Africa* vond men'er maar honderd en vyftig duizend: waar by indien men echter voegt de Slaaven en Vreemdelingen, zal men zien, dat 'er een vervaarlyke meenigte van menschen te *Romen* was. Het gewoonlyk Leger ten tyde der Keizers bestond, volgens *Appianus* en *Plutarchus*, uit twee honderd duizend Voetknechten, veertig duizend Ruiters, drie honderd Olifanten, en twee duizend Wagens; en hunne Zeemagten uit vyftien honderd Galeijen, met twee tot vyf riemen, en twee duizend Schepen. Zy hadden honderd en sestig Koornschuuren, een groot Arsenaal of Wapenhuis, en twee plaatsen daar ze hunne Schatten bewaarden. De paalen van hun Gebied waren ten Oosten d'*Euphrates*, het *Taurische Gebergte*, en *Armenien*; ten Zuiden *Ethiopien*, ten Noorden de *Donau*, en ten Westen d'*Oceaan*. Doch men zal beter konnen oordeelen van de magt dezes Ryks, zo men overdenkt 't geen de Schryvers zeggen van die der byzondere lieden, te weeten, dat de rykdommen der Romeinen zo overmaatig groot zyn bevonden, dat 'er meer als twintig duizend geteld wierden, welker inkomsten genoegsaam waren om het gantsche Leger der Republyk een geheel jaar te voeden. *Lucullus* was van dat getal. Men vond ook na zyne dood in zyn huis vyf duizend pakken Kleederen: en de Visschen van zyne Vyver wierden verkocht voor dertig duizend *Sestertien*. Noch word 'er gezegt, dat de Romeinen ten tyde der Burgemeesters vyf en-seventig duizend Egyptische Talenten bezaten. Nu, ieder deze Talenten kwam over een met acht duizend Ryksdaalders van het tegenwoordig Geld; zulks dat vyf-en-seventig duizend Talenten, volgens onze rekening, zo veel zouden doen als zes honderd millioenen Ryksdaalders. 't Zy hier mee zo 't wil: sedert *Julius Cæsar* veranderde de Republyk haaren naam in dien van 't Roomsche Keyzerryk, ter oorzaak van de regeering der Keizers. *Constantinus de Groote* voerde den Keizerlyken Stoel over te *Constantinopolen*; en naderhand wierd het Ryk verdeeld in het Oosterſch en he Westersch. Dit laatste wierd verwoest doo de Hunnen, de Gothen, de Vandaalen, e verscheidene andere Volkeren, welke in d vierde en vyfde Eeuw *Duitschland*, *Spanjen Italien*, en *Africa* afliepen. De Franken zettede zich neder in *Gaulen*, de Lombaarden i *Italien*, de Gothen in *Spanjen:* en deze groo te Monarchie zag zich in weinig tydts d deeling der Natien, welke voor barbaare wierden gehouden. Het Oosterſche Keizerry is de zelve omkeeringen onderworpen ge weest, en, na dikwils gewaggeld te hebben eindelyk in de handen der Ottomannen geva len. 't Westersche Keizerryk wierd herstelt i den persoon van *Charlemagne*, of *Karel de Grooten*, gekroond door Paus *Leo den III^den*. Maar de glorie van *Romen* in 't byzonder 'er niet minder geweest, zynde de Zetel va den Eersten Bisschop der Wereld geworde De Christelyke Godtsdienst vestigde zich da als in haar middenpunt; hoewel verscheide Keizers die met een uitsteekende woede he ben vervolgd, en andere zich beroemd z zelve uitgerooid te hebben. Alle de Pause hebben hunnen zetel te *Romen* gehouden, e zyn meesters geworden van *Romen* en van all 't geen de *Kerkelyke Staat* en het *Patrimon of Erfgoed van S. Pieter* word geheeten; geen zy verkreegen hebben door de dappe heid en mildheid der Allerchristelykste K ningen. Men moet niet vergeeten, dat de Stad, die over zo veele Volkeren heeft gez genpraald, zelve het onderwerp der zege praalen van verscheidene Natien is geweest. Gaulooizen maakten 'er zich meester af ond het beleid van *Brennus*, geduurende de r geering der Burgemeesters, in het Jaar 36 na haare stichting. *Alarik* veroverde ha in den Jaare 410 van onze Zaligheid. *Ge serik* in 455. *Odoacer* in 467. *Totila* in 54 En in de zestiende Eeuw wierd ze veroverd geplonderd in het Jaar 1527. door het Leg van Keizer *Karel den V^den*, gecommandee door den Konnestabel de *Bourbon*, die het leven liet. Maar niettegenstaande alle d ze rampen is *Romen* echter altyd groot, ry schoon, en heerlyk gebleeven. Deze ve maarde Stad is zo bevolkt, dat'er meer als dr honderd duizend zielen geteld worden, b halven acht duizend Jooden, welke hunne b zondere Wyk hebben. Zy is vervuld m schoone Paleizen verrykt met oude Werkstu ken, en verzeld met Tuinen of Hoven die Romeinen *Wyngaarden* noemen, welke do hunne curieusheden, fonteinen, en heerly heid het plaizier en de verwondering van gantsche wereld maaken. Onder de Paleize worden voor de schoonste gehouden die va het *Vatikaan*, *Monte-Cavallo*, en *S. Ja van Latranen*. Ook zyn ze het werk d heerlykheid en mildheid van verscheidene Pa sen. Het *Kasteel S. Angelo*, of *Engelenburg* is de Burgt van *Romen*. Men gaat 'er hee van het *Vatikaan* door een Galdery. De prachtige Stad begrypt twee-en-twintig du zend Huizen, twee-en-negentig Parochier

ee

een-en-veertig Nationaale Kerken, vier-en-seſtig Mannen- en meer als veertig Vrouwenkloosters, dartig Hoſpitaalen of Gaſthuizen, honderd en zes Gezelſchappen van Boetvaardigen, en verſcheidene Collegien. De zeven voornaamſte Kerken zyn *S. Jan van Latranen*, *S. Pieter van het Vatikaan*, *S. Paulus buiten de Muuren*, *S. Maria Maggiore*, *S. Laurens buiten de Muuren*, *S. Sebaſtiaan*, en 't *Heilig Kruis in Jeruſalem*. De *Kerk van S. Pieter* is het prachtigſte Gebouw, 't geen men ooit heeft gezien.

Metaale Afbeeldſel van een Wolvin zoogende

ROMULUS en REMUS

In het Capitolie

te ROMEN.

II. Plaat.

Dit Afbeeldſel vertoont u den eerſten oorſpronk der Stad *Romen*, onder het zinnebeeld van een metaale *Wolvin*, met de Tweelingen *Romulus* en *Remus* die zy zoogt. Dit Stuk is zeer oud. Men ziet het in het *Capitolie* te *Romen*.

RUINEN

DER

OUDHEDEN.

III. Plaat.

Deze Plaat wyſt aan de verandering, welke de Gebouwen door den tyd zyn onderworpen.

Campo Vaccino, te ROMEN.

IV. Plaat.

Deze Plaats word gemeenlyk geheeten *Campo Vaccino*, als of men zeide d'*Oſſemarkt*. Zy is gelegen tuſſchen het *Capitolie* en het *Amphitheater* van *Titus Veſpaſianus*. Deze naam kan 'er wel aan gegeeven zyn wegens dat men 'er eertydts een metaalen Os had geplaatſt, of wel om dat ze diende tot een Markt voor d'Oſſen en de Koeijen. De Plaat vertoont haar zodanig, als ze tegenwoordig is.

Amphitheatrum Fl. Veſpaſiani, gemeenlyk

IL COLISEO.

Amphitheater van Veſpaſianus, of het Coliſeum.

V. Plaat.

Onder de prachtige Gebouwen, welke de Roomſche Keizers deeden ſtichten, wierden d'*Amphitheaters* niet voor de minſte gerekend. Men ziet 'er noch een te *Romen*, 't geen men gemeenlyk het *Coliſeum* noemt. Het twede is te *Verona*; en het derde te *Pola*, Stad van *Iſtrien*. Wy zullen van dat van *Romen* ſpreeken, om dat het d'anderen verre te boven gaat, door zyne grootheid, regelmaatigheid van bouwkunde, en heerlykheid van alle des zelfs deelen. *Veſpaſianus* deed dit beruchte Gevaarte aanvangen; *Titus* voleindigde, en wyde of droeg het op; en *Domitianus* vercierde het noch naderhand. 't Is gelegen in het midden der Stad. *Auguſtus* had die plaats alreedts tot een diergelyke onderneeming verordend. Ik geef hier het *plan* of grondbewerp van dit Gebouw, het *profil*, benevens de *ſcenographie* of *perſpective*, op dat men 'er d'inwendige geſteltenis onderſcheidentlyk af moge zien. De vier Orders der *Architecture*, of Bouwkonſt, zyn 'er in waargenomen. d' Eerſte Verdieping is *Doriſch*, de twede *Iöniſch*, de derde *Corintiſch*, en de vierde *Romeinſch*. Het gantſche Gebouw beſtaat uit ſteenen van *Tivoli*, en is zo groot van omvang, dat het zeven-en-tachtig duizend Aanſchouwers kon begrypen. d'Ingangen en Poorten eindigen altemaal van den omring tot aan het middenpunt. Door de verbeelding van het *profil* ziet men niet alleen het Park, maar ook de Zitplaatſen, welke geſchikt zyn op een wyze dat het Volk zeer gemakkelyk de Spellen, en de Gevechten der Schermers en Beeſten, welke dikwils in deze plaats vertoond wierden, kon aanſchouwen. In 't begin zaten alle d' Aanſchouwers onder malkander: maar naderhand ordonneerde men, dat de Raadtsheeren afzonderlyk geplaatſt zouden worden; daar het Volk zeer moeijelyk over was. Alle de Zitplaatſen waren ondertuſſchen zo wel verordend, dat de geenen, welke laat tot de Schouwſpellen kwamen, of die 'er voor d'anderen uitgingen, zulks zonder belemmering, en zonder iemand moeijelyk te vallen, konden doen. Vervolgens ontdekt men de Kelders, daar de Beeſten in opgeſlooten waren. Men ziet ook de Trappen der Galderyen, welke zo gemakkelyk gebouwd waren, dat de geenen, die op of nedergingen, malkander niet en verhinderden. Gelyk de Muuren van buiten opwaarts verminderen, volgens d' Orders der Bouwkonſt, was het Gebouw boven enger; 't geen het vaſter maakte. Dit is zo waar, dat eenige uitwendige deelen dezer Muuren noch t' eenemaal heel en gaaf zyn, niettegenſtaande het ongemak der tyden en d'andere verwoeſtingen; daar in tegendeel d'inwendige deelen ten meerendeele tot aan de grondveſten verdelgd zyn. Hier is geen andere reden van, als die manier van de dikte der Muuren te verdunnen, na de maat dat men ze optrekt; 't geen allengskens de ſwaarte van boven vermindert. De Venetiaanen hebben het tegendeel in gebruik: want zy bouwen de buitenſte gedaante der muuren perpendiculair, of loodrecht, en neemen de dikte van binnen weg. 't Geen dit Gevaarte daar en boven noch veel verlichtte, is dat 'er

geenig Gewelfſel was 't welk het van boven verſwaarde. Het droeg ook geene Galdery. Zy wierden ondersteund door balken, die men, wanneer ze verrot waren, vernieuwde. Men moet ook aanmerken, dat de benedenſte Zitplaatſen hoog genoeg boven het Park waren, om te beletten dat 'er de Beeſten by konden ſpringen. Ook was'er noch, tot grooter verzekerdheid, een Baluiſter en een tamelyke breede Gang voor; gelyk men gemakkelyk uit het afbeeldſel van het *profil* kan zien. Om nu te ſpreeken van de Kolommen in 't byzonder: ik zeg, dat die van beneden van de *Doriſche* Order zyn; hoewel aan de *Fries* en d'*Architrave* verſcheidene *Ornamenten*, welke deze Order verzellen, ontbreeken. De Kolommen van de twede verdieping zyn *Ioniſche*; 't geen de *Voluten* aanwyzen. Op de derde Verdieping zyn de Kolommen van de *Corinthiſche* Order geplaatſt. Zy zyn echter al te grof voor de tederheid van hunne *Baſrelieven*, indien men 'er de *Capiteelen*, welke echter ſwaar genoeg zyn ter oorzaak van de hoogte der plaats daar ze ſtaan, of uitzondert. De vierde Verdieping is van Kolommen der Order, die den naam van *Compoſita* voert, welke anderen de *Romeinſche* of *Latynſche* noemen, ter oorzaak dat de Romeinen die uitgevonden hebben. Eenigen geeven'er ook den naam van d'*Italiaanſche* Order aan. Echter word ze met meerder reden de *Compoſita*, of de *te ſamengeſtelde*, (*gemengelde*) genoemd, om dat ze te ſamen geſteld is uit d'*Ioniſche* en *Corinthiſche*. Sommigen willen ondertuſſchen, dat deze vierde Order waarlyk *Corinthiſch* zy; en beweeren, dat haare afdeelingen hun gevoelen beveſtigen. De *Fries* van deze vierde Order is verzeld met ſteekbalken; 't geen elders niet gebruikt word. Ik zal aan de geenen, welke weeten willen waarom de Romeinen dit Gevaarte met de vier Orders der Bouwkonſt vercierd hebben, daar in tegendeel hunne andere *Amphitheaters*, by voorbeeld dat van *Verona* en dat van *Pola*, maar geſticht zyn volgens een eenige Order, te weeten de *Toskaanſche*, die grof is: ik zal hun ten antwoord geeven, zeg ik, dat de Romeinen, welke Overwinnaars van den gantſchen Aardbodem waren, en voornaamentlyk van de Volkeren daar de bovengemelde Orders hunnen naam af ontleend hebben, de voornoemde Orders in de benedenſte Verdiepingen van dit Gebouw hebben geſteld, als zinnebeelden van die Volkeren; en dat zy daarentegen in de bovenſte hunne Order, te weeten de *Romeinſche*, hebben geplaatſt: om te kennen te geeven, dat zy, die zo veele Natien onder het juk hadden gebragt, hen ook in de Konſten te boven wilden gaan, en dat hunne Werken boven die der andere Volkeren uitſtaken. Doch laat ons weder tot ons onderwerp keeren. Het Park van dit Amphitheater is niet gelyks de grond, maar eenige treeden, welke een voet hoog en breed genoeg zyn om ze gemakkelyk te konnen opgaan, meer verheven. De ſteekbalken, die men boven de venſters ziet, dienden tot ſteunſel aan yzere haaken, daar men de zeilen, waar mede men het gantſche *Amphitheater* bedekte, om 'er voor de zon, regen, en kwaad weêr bedekt te zyn, aan vaſt maakte. Ik laat den verſtandigen Leezer ondervorſchen, waarom alle deze Kolommen van een gelyke dikte zyn: 't geen ſtrydig is tegens de regelen van *Vitruvius*; welke wil, dat de Kolommen van de twede Verdieping een vierde dunder moeten weezen.

VI. Plaat.

't *Amphitheater* van *Veſpaſianus*, zodanig als men het tegenwoordig te *Romen* ziet.

VII. Plaat.

Platte Grond van het *Amphitheater* of *Coliſeum* te *Romen*.

AMPHITHEATER van STATILIUS TAURUS.

VIII. Plaat.

Statilius Taurus voltooide dit *Amphitheater*, 't geen gelegen is in het *Veld van Mars* te *Romen*. Ten tyde van *Auguſtus*, en ook naderhand, was dit Gebouw zeer vermaard, en van een groot gebruik. Het brandde af onder de regeering van *Nero*, gelyk *Suetonius* in het leven van *Caligula* verhaalt.

AMPHITHEATER van de KRYGSKNECHTEN.

IX. Plaat.

Dit Gebouw, 't geen wy het *Amphitheater der Krygsknechten* hebben genoemd, was gelegen ter plaatſe daar d'*Eſquiliniſche* Muuren zyn, en dient aan de zelve tot ſteunſel. Het ſtrekt zich byna tot aan de Kerk van het *Heilig Kruis in Jeruſalem*. Eenige hedendaagſche Schryvers willen, dat dit Gevaarte eertydts met maſſive ſteenen bekleed zou zyn geweeſt: maar de Pilaaren en Muuren, welke noch in weezen zyn, wyzen uit, dat het van gebakken ſteen was.

THEATER van MARCELLUS

X. Plaat.

De Keizer *Auguſtus* bemerkt hebbende van wat nutheid het *Theater* van *Pompeus* was, deed dit tuſſchen het *Capitolie* en den *Tyber* ſtichten. Men ziet 'er tegenwoordig grooter overblyfſelen van als van dat van *Pompeus*. Dit Gebouw wierd voornaamentlyk beſtierd door de

de zorgen van *Octavia*, Zuster van *Augustus*: maar *Augustus* den naam van *Marcellus* willende vereeuwen, wyde het aan hem.

NAUMACHIA,
of Scheepsstryd van den Keizer DOMITIANUS.
XI. Plaat.

Men plaatst in het *Veld van Mars*, by het Klooster der Monniken van *S. Sylvester*, de *Naumachia* van *Domitianus*. 't Was een Gebouw, daar Gevechten op het water vertoond wierden.

CIRCUS MAXIMUS.
de GROOTE SCHOUWBURG.
XII. Plaat.

Dit was het eerste Gebouw, 't welk tot d'openbaare Schouwspellen wierd verordend *Tarquinius Priscus*, vyfde Koning der Romeinen, deed het stichten. Vervolgens wierden 'er meer anderen gesticht. *P. Victor* telt 'er tot acht of negen. Deze plaats voerde den naam van *Circus*, (een ronde kring of rond perk) ter oorzaak dat ze omringd was met Loges om d'Aanschouwers te plaatsen, en dat men verscheidene keeren in deszelfs omvang deed, ten einde de pracht der Spellen te beter te doen zien. De Paardeloopen geschiedden hier mede. Daar is een aanmerkenswaardige passagie in het 3de. Boek van *Dionysius Halicarnasseus* noopende deze *Circus* of *Schouwburg*. *Tarquinius Priscus*, zegt hy, was de eerste die zitplaatsen liet maaken in de *Groote Schouwburg*, welke gelegen is tusschen den *Palatynschen* en den *Aventynschen* Berg: want van te vooren stonden d'Aanschouwers over eind. Daarenboven stelde hy deze zitplaatsen in zekerheid, door het middel van een houten dak ondersteund met balken. Hy verdeelde ook de Loges in dartig Wyken, of Parochien; op dat de geenen, welke van een zelve Wyk waren, by malkander mogten zitten. Dit Gebouw wierd in gevolg van tyd een van de schoonste cieraaden der Stad. Het heeft twee duizend twee honderd en vyf voeten in de langte, en negen honderd vyftig in de breedte; en is aan drie zyden omringd met een Kanaal van tien voeten breed en diep, om het water t'ontfangen. Achter dit Kanaal ontmoet men drie Galderyen, welker laagste steene zitplaatsen heeft, reizende opwaarts op de wyze van een heuvel, even eens als in de *Theaters*. De zitplaatsen der twede zyn van hout. Deze twee Galderyen worden te samen gevoegd door een darde, welke zich vertoont op de manier van een omgekeerde halvemaan: en alle drie maaken ze te samen een *Amphitheater* uit van duizend treeden in de rondte, 't geen honderd en vyftig duizend menschen kan bevatten. Aan de zyde der Schouwburg die niet door het Kanaal omringd word, en bloot legt, heeft men gewelfde Kelders, daar men de Paarden, welke aldaar opgeslooten zyn, uit doet opkomen. De *Schouwburg* is van buiten omvangen met een overdekte Galdery, daar d'Aanschouwers door gaan en opklimmen naar de Loges die 'er boven zyn; zulks dat 'er niet de minste verwarring ontstaat onder een zo groot gewoel van menschen welke in en uitgaan. Aldus maakt *Dionysius* ons de beschryving van de *Groote Circus* of *Schouwburg*. Dit Gevaarte heeft door het ongemak en langheid der tyden veel van zyne oude heerlykheid verlooren.

CIRCI MAXIMI XIII. Plaat.

Verbeeld de Groote Schouwburg en het Paleis van den Keizer, zodanig als men ze tegenwoordig te *Romen* ziet.

SCHOUWBURG van FLAMINIUS.
XIV. Plaat.

Van alle de *Schouwburgen*, welke men tegenwoordig te *Romen* onder de ruïnen en puinhoopen ontdekt, was die van *Flaminius* de fraaiste en oudste na de *Groote Schouwburg*. Men noemde ze van te vooren *Circus Apollinaris*, om dat ze dicht by den *Tempel van Apollo* gelegen was. *Titus Livius* en *Plutarchus* zeggen, dat ze maar van hout, en plomp gebouwd was; dat het zelfs maar een grondbewerp of platte grond van een Schouwburg was, afgetekend in de *Flaminische Velden*, aldus geheeten na den *Ouden Flaminius*; maar dat naderhand *C. Flaminius*, ziende dit Gebouw byna t'eenemaal vervallen, het weder oprechtte, vergrootte, en met der Vyanden roof verrykte: weshalven ik geloof dat men het om die reden de *Schouwburg van Flaminius* noemde.

SCHOUWBURG VAN CARACALLA.
XV. Plaat.

Deze *Schouwburg*, die gelegen is op den Weg van *Appius*, drie Italiaansche mylen van de Stad, vertoont zich ter slinker hand van de geenen die naar de *Kerk van S. Sebastiaan* gaan, dicht by de welke zy gelegen is. Zy heeft het minst van het ongemak der tyden geleeden. Men gelooft gemeenlyk, dat ze gesticht is door *Antoninus Caracalla*.

Palatium Vetus Cæsarum

Het KEIZERLYK PALEIS,
te Romen.
XVI. Plaat.

Het *Keizerlyk Paleis*, aldus genoemd na den

den *Palatynſchen Berg*. Deze Berg wierd eerſtelyk bewoond door *Romulus*, en vervolgens door *Tullus Hoſtilius*. 't Was de Zetel van het Roomſche Ryk, en de Woonplaats der Vorſten. Sedert *Octavius Auguſtus* hebben alle de Roomſche Keizers hun verblyf in dit Paleis gehouden.

Arcus Imp: Gallieni.

ZEGENBOOG van den KEIZER GALLIENUS te Romen.

XVI. Plaat.

Is zodanig als men tegenwoordig ziet. De verklaaring of uitlegging van dezen Zegenboog vind men in de XVII. Plaat.

Arcus Gallieni.

ZEGENBOOG VAN GALLIENUS.

XVII. Plaat.

De *Zegenboog van Gallienus* ſtaat op den *Eſquilynſchen Berg*, naaſt de *Kerk van S. Vitus*. Hy wierd niet opgerecht door order van den Raad en het Volk van *Romen:* maar een byzonder Man, *Marcus Aurelius Victor* geheeten, droeg 'er de koſten af, en wilde daar mede betoonen de genegentheid welke hy had voor *Licinius Gallienus* en *Cornelia Salonina*, des zelfs Gemalinne. Dit Gevaarte is geſticht van Tivoliſche marmer: doch de ſteenen zyn niet gepolyſt. Men ziet 'er d'oude heerlykheid der Romeinen niet aan. 't Ryk en de fraaije Konſten begonden onder *Gallienus*, die een luije Vorſt was, te vervallen. De middenſte Boog is open: de twee anderen, aan elke zyde, zyn toegemetſeld. Eenigen gelooven, dat men daar Statuën of Zegentekenen in geplaatſt had.

Arcus Imperatoris Titi Veſpaſiani.

ZEGENBOOG van den KEIZER TITUS VESPASIANUS.

XVIII. Plaat.

Deze *Zegenboog*, welke van de regelmaatigſte Bouwkunde is die men kan zien, en bedekt met zeer wel uitgevoerde *baſrelieven*, wierd opgerecht door den Raad en het Volk van *Romen* ter eere van den Keizer *Titus*, na dat hy de Stad *Jeruſalem* had veroverd en verwoeſt, het gantſche Landſchap onder het juk gebragt, en verſcheidene duizenden van Jooden gevangen genomen, welke zyne Triumph volgden. De Schatkiſt des Tempels van *Jeruſalem* verſcheen in deze Staatſie, gelyk ook de goude Tafel en de goude Kandelaar. Deze *Zegenboog* is gebouwd van wit marmer, en de platte grond met groote regulierheid in verſcheidene parken verdeeld. In het middenſte, zynde het grootſte, vertoont zich *Jupiter*, zittende op een Arend. Laager, aan beide de zyden, ziet men marmere *baſrelieven*, welke aan d'eene zyde de Kandelaar en de Tafel van het Heilige van *Jeruſalem*, die door de Romeinſche Soldaaten in het *Capitolium* gebragt worden, verbeelden, en aan d'andere den Keizer *Titus* zegenpraalende op een Triumphwagen getrokken door vier paarden, mitsgaders de Victorie, of Overwinning, welke hem een kroon op 't hoofd zet. Dit is d'oorzaak, dat de Jooden, noch huiden ten dage, hoe dringende de zaak ook moge weezen, welke hen heen voert naar de plaats daar dit Gedenkteken ſtaat, liever ſomtydts een halve myl uit den weg willen wyken, om niet onder dezen *Zegenboog* door te gaan. 't Schynt, dat zy het Gedenkteken van een verdelging, die zy wel verdiend hebben, niet zonder ſchaamte durven aanſchouwen.

Arcus Lucii Septimii Severi Auguſti, e regione Romani Fori.

ZEGENBOOG Van LUCIUS SEPTIMIUS SEVERUS, tegen over de Markt te Romen.

XIX. Plaat.

Dezen *Zegenboog* liet de Raad oprechten aan den voet van het *Capitolie*, naar de kant van de Markt, ter eere van *Lucius Septimius Severus* en zynen Zoon *Antoninus*. Dit Gevaarte, 't geen van wit marmer is, beſtaat tegenwoordig noch byna in zyn geheel, hoewel het voor een gedeelte te ſamen geſteld zy van den roof der andere Werken. Het is aan alle kanten vercierd met verſcheidene zeer ſchoone Beeldwerken. De Bouwkunde van dezen *Zegenboog* is van d'Order die men *Compoſita* noemt: en de treffelyke daaden van den Keizer *Severus*, in den Oorlog tegens de Parthen, zyn 'er verbeeld in *baſrelief* op vier groote Tafelen, te weeten twee aan elke voorzyde, onder ieder der welken een kleine lange is, mede belaaden met *baſrelieven* in 't klein.

Arcus Septimi Severi in Foro Boario.

ZEGENBOOG van SEPTIMUS SEVERUS op d'Oſſemarkt te Romen.

XX. Plaat.

Men ziet uit *d'Inſcriptie*, of het *Opſchrift*, dat

dat de Goudſmeden en Kooplieden dezen *Zegenboog* oprechtten ter eere van *Septimus Severus*, van zyne Gemalinne *Julia Auguſta*, en van zyne Zoonen *Antoninus* en *Geta*: maar de naam van *Geta* wierd na zyne dood weggenomen door order van zynen Broeder *Antoninus*; gelyk men ontdekt uit de letters die men uitgedaan en veranderd heeft, voornaamentlyk deze woorden PROCOS. FORTISSIMO. FELICISSIMOQUE. PRINCIPI.

in welker plaats zy geſteld hebben

ET P. SEPTIMIO

GETÆ. NOBILISSIMO. CÆSARI.

en by de woorden PARTHICI.

MAXIMI. BRITTANNICI. MAXIMI.

heeft men gevoegd den naam van Geta

ET. P. SEPTIMII.

GETÆ. NOBILISSIMI. CÆSARIS.

Men bemerkt dit ook uit den bynaam van *Brittannicus*, dien *Antoninus* eerſt langen tyd daar na aannam. Aan d'eene zyde van het Opſchrift ziet men *Hercules*, en aan d'andere *Bacchus*: want zy waren alle beiden de Beſchermers van *Severus*. Maar het Beeltenis van *Bacchus* is door den tyd vergaan, of wel verſchoolen in de muur der *Kerk van S. Joris* met den hoek van dezen *Zegenboog* daar ze nevens ſtaat. De Pilaſters zyn bedekt met *baſrelieven*, verbeeldende d'Arenden der Legioenen, met Schilden, en de Beeltenisſen van *Severus* en zyne Zoonen: en daar onder ziet men de toeruſting van een Offerande, het Offer, den geenen die het bereid, en die het met de byl dood.

Conſtantini Maximi Arcus.

ZEGENBOOG

van

CONSTANTINUS den GROOTEN

XXI. Plaat.

By het *Amphitheater* van *Titus Veſpaſianus*, 't welk men gemeenlyk het *Coliſeum* noemt, ſtaat de *Zegenboog van Conſtantinus den Grooten*. Zy wierd opgerecht door den Raad en het Roomſche Volk ter eere van *Conſtantinus*, wegens d'overwinning welke hy op *Maxentius* had behaald. De *Statuên* en *Baſrelieven* maaken het ſchoonſte cieraad van dit Werk, 't geen van wit marmer gebouwd is. Hoewel het ten meerendeele bedekt zy met aarde en puinhoopen, en dat het veel geleeden heeft door het ongemak der tyden, is het echter noch van een ongemeene hoogte. Men meent, dat, gelyk de Beeldhouwkunde zeer vervallen was toen het geſticht wierd, men zich bediend heeft van de Cieraaden der *Zegenboog* van den Keizer *Trajanus*, om 'er deze mede te vercieren. In der daad, men ziet boven aan de twee Voorzyden vier Tafelen belaaden met Schilden, Gevangenen, en de verbeelding van een Gevecht te paard, altemaal in *baſrelief* uitgehouwen met groote tederheid en netheid, mitsgaders het Afbeeldſel van *Trajanus*; daar in tegendeel de kleine Tafelen, welke onder de Schilden zyn, in de ſpatien tuſſchen de Kolommen, en waar op de braave daaden van *Conſtantinus* in *baſrelief* zyn verbeeld, op verre na met de zelve cierlykheid en netheid niet zyn uitgevoerd. Op de Voorzyde dezer *Zegenboog*, welke zich naar den Weg van *Appius* ſtrekt, in de ſpatie die tuſſchen de Kolommen is, ziet men deze letteren, SIC. X. SIC. XX. welke betekenen, dat, alzo de geloften voor tien jaaren gelukkiglyk vervuld zyn, men ook wenſcht, dat de geloften voor twintig jaaren gelukkiglyk vervuld mogen worden. Op d'andere Voorzyde, welke naar het *Amphitheater* ziet, heeft men deze woorden, VOTIS. X. VOTIS. XX. 't Was de gewoonte der Romeinen geloften te doen voor de gezondheid hunner Vorſten in het tiende Jaar van der zelver Regeering; gelyk zy 'er ook deeden voor twintig en voor dartig Jaaren: weshalven eenigen gelooven, dat deze *Zegenboog* niet aanſtondts na de nederlaag van *Maxentius* wierd opgerecht, maar eerſt in het tiende Jaar der Regeering van *Conſtantinus*, of ten minſten dat ze niet eer voltrokken wierd.

Arcus Portugalliæ.

ZEGENBOOG

van

PORTUGALLIA.

XXII. Plaat.

Men kan niet zekerlyk bepaalen, ter eere van wien deze *Zegenboog* is opgerecht. Eenigen ſchryven den zelven toe aan den Keizer *Claudius*, anderen aan *Druſus*: maar het is zonder eenigen grond. De marmere *Baſrelieven*, welke aan beide de zyden in de ſpatien tuſſchen de Kolommen zyn, verbeelden aan d'eene zyde de Vergoding van *Fauſtina* en *Marcus Aurelius*, en aan d'andere *Marcus Aurelius* zelve, of wel *Lucius Verus*, bezig met verzoekſchriften t'ontfangen, of mildheden uit te deelen. Men zou derhalven lichtelyk dezen *Zegenboog* aan die Keizers toeëigenen, indien de ruïnen van Gebouwen laater als de tyden der *Antoninen*, daar de zelve af is geſticht, niet uitweezen dat ze opgerecht is na de branden en verwoeſtingen welke de Stad *Romen* van de kant der Barbaaren heeft geleeden; 't geen men noch zien kan aan de Kolommen gebruikt tot dit Gebouw, van de welke men het voorſte gedeelte, geſchonden door de vlammen, na binnen had gekeerd. Daarenboven was de Fries, van verſcheidene ſtukken zonder regelmaatigheid te ſamen geſchikt,

schikt, niet geproportioneerd: en de Pedestallen hadden gantsch geen merkteken van die goede smaak der Oudheid. Voegt 'er noch by, dat de plaats, welke dezen *Zegenboog* omringde, niet overeenkwam met den ouden Weg van *Flaminius*: maar zy lag gelyk met een Weg die naderhand gemaakt, en noch in weezen is, zynde hooger als d'andere. Dit alles, en de puinhoopen der Markt van *Antoninus*, die 'er dicht by gelegen was, en daar deze *Zegenboog* af te samen is gesteld, bewyzen, dat het een modern of hedendaagsch Werk is. Paus *Alexander de VII^de^*. liet het met d'andere Gebouwen, welke den Weg van *Flaminius* belemmerden, afsmyten, en 'er de *Basrelieven* af op het *Capitool* brengen.

Zegenboogen der Keizers, welke eertydts te Romen waren, en die men tegenwoordig niet en ziet als op oude Medalien.

XXIII. Plaat.

1. 't Hoofd van *Augustus* zonder eenige legende rondom. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog*, opgerecht door den Raad en het Roomsche Volk ter eere van *Augustus* en *Lucius Vinicius*, een der drie Muntmeesters.
2. 't Hoofd van *Augustus* met dit omschrift: IMP. CÆSARI. AUG. COS. XI. TR. P. VI. S. P. Q. R. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog*, gewyd aan *Augustus*, wegens dat hy de Burgers en Vaandels, welke de Parthen *Crassus* en *Marcus Antonius* hadden ontweldigd, weder uit der zelver handen had gerukt.
3. NERO. CLAUDIUS. DRUSUS. GERMANICUS. IMP. Het Hoofd van *Nero Claudius*. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog* opgerecht op den Weg van *Appius*, ter eere van *Drusus* overwinnaar wederkeerende van de Krygstogt van *Duitschland*.
4. NERO. CLAUDIUS. DRUSUS. GERMANICUS. IMP. Aan d'andere zyde, d'andere Voorgevel van dien zelven *Zegenboog*, met het Beeld van *Drusus*, triumpheerende. Eenigen meenen, dat 'er noch overblyfselen van dit Gebouw zyn, strekkende zich nevens de *Capeneesche Poort*.
5. TI. CLAUD. CÆSAR. AUG. P. M. TR. P. VI. IMP. XI. Het Hoofd van *Claudius*. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog* opgerecht ter gelegentheid van den zegen dien de Keizer *Claudius* op *Britannien* behaalde.
6. NERO. CLAUD. CÆS. AUG. P. M. TR. P. I. M. P. P. P. Het Hoofd van *Nero*. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog* opgerecht voor *Nero* wegens d'overwinning welke *Corbulo* op de Parthen had behaald.
7. SER. GALBA. IMP. CÆS. AUG. P. M. TR. P. P. P. Het Hoofd van *Galba*. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog* door den Raad gewyd aan den Keizer *Galba*, om dat hy het Volk het vierde deel der Impoften had kwyt gescholden.
8. IMP. CÆS. DOMIT. AUG. GERM. COS. XVII. CENS. PERP. P. P. Het Hoofd van *Domitianus*. Aan d'ande zynde, een *Zegenboog* opgerecht ter eere van *Domitianus* ter oorzaak der overwinning behaald op de Duitschers en Daciers.
9. IMP. CÆS. DOMIT. AUG. Het Hoofd van *Domitianus*. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog* dien *Domitianus* voor zich liet oprechten uit de brokken van verscheidene anderen, welke in deze en geene Wyken der Stad stonden.
10. IMP. CÆS. NERVÆ. TRAJANO. AUG. GER. Het Hoofd van *Trajanus*. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog* belaaden met de Zegentekenen der Overwinning behaald in *Duitschland*.
11. IMP. CÆS. NERVÆ. TRAJANO. AUG. GER. DAC. Het Hoofd van *Trajanus*. Eenigen willen, dat de *Zegenboog*, die aan d'andere zyde staat, opgerecht zou weezen ter eere van *Trajanus* wegens d'overwinning welke hy op de Daciers behaalde. Anderen meenen, dat het een *Tempel* is, gewyd aan *Jupiter Capitolinus*, en dat dit Gebouw vercierd is met een Wagen en Zegentekenen van *Dacien*.
12. ANTONINUS. PIUS. AUG. PONT. TR. P. VII. Het Hoofd van *Antoninus Caracalla*. Aan d'andere zyde, een *Zegenboog* opgerecht ter eere van *Severus* en *Antoninus* na dat zy de Parthen, d'Arabiers, en de Volkeren van *Adiabene* hadden geslagen.

Porta Nœvia.

De NEVISCHE POORT. te Romen.

XXIV. Plaat.

Men aanmerkt deze *Poort* als de voornaamste van geheel *Romen*. Zy word tegenwoordig de *Groote Poort* geheeten. In voorige tyden heeft zy haaren naam getrokken van het Bosch *Nœvius*, of wel van *Nœvius* zelve dien dit Bosch toebehoorde. Zy diende tot een Kasteel of Waterbak voor het *Water Claudia*, 't geen zich van daar noch tegenwoordig aan verscheidene oorden verbreid. Ziet hier *d'Inscriptien*, welke op deze *Poort* staan. TI. CLAUDIUS, enz.

Arcus Domitiani.

ZEGENBOOG VAN DOMITIANUS.

XXIV. Plaat.

Men eigent den *Zegenboog*, welke op den Weg van *Flaminius* staat, dien men gemeenlyk

lyk van *Portugallia* noemt, aan *Domitianus* toe: maar dit Gevaarte wierd afgesmeeten door order van den Raad. 't Word hier vertoond zodanig als het tegenwoordig is. De verklaaring is in de XVII. *Plaat*.

Arcus Septimii Severi.

ZEGENBOOG van SEPTIMIUS SEVERUS.

XXV. Plaat.

d'Uitlegging des *Zegenboogs* van *Septimius Severus* staat in de XIX. *Plaat*.

Arcus Titi Vespasiani.

ZEGENBOOG van TITUS VESPASIANUS.

XXV. Plaat.

d'Uitlegging des *Zegenboogs* van *Titus Vespasianus* vind men in de XVIII. *Plaat*.

Arcus interior in Regione Leonum.

XXVI. Plaat.

Verbeeld den *Zegenboog*, die in het *Leeuwenquartier* te *Romen* staat.

WATERLEIDING van MARTIA, TEPULA, en JULIA.

XXVII. Plaat.

d'Inscriptien, welke op *S. Laurenspoort* staan, zullen de gedaante dezer *Fonteinen* of *Waterbakken* klaarder aantoonen.

XXVIII. Plaat.

Verbeeld de *Bassarische Poort*.

TEMPEL van ROMULUS en REMUS.

XXIX. Plaat.

Dit Gebouw, 't geen men den *Tempel van Romulus en Remus* noemt, was gelegen in de *Heilige Straat*. Deze Plaat toont in wat staat het zich bevond ten tyde van Paus *Alexander den VII^den^*. die het deed verhelpen. Het was van te vooren door Paus *Felix den IV^den^*. gewyd geweest aan *S. Cosmus* en *S. Damianus*. Volgens het gevoelen der *Antiquarii*, of Oudheidkenders, heeft men maar ter eere van *Romulus*, die den naam van *Quirinus* voerde, op den *Quirinaalschen Berg* een *Tempel* opgerecht gehad. Anderen willen, dat de geen, dien men den *Tempel van Romulus en Remus* noemde, gewyd was aan de Stad *Romen*, om dat men daar het afbeeldsel van die Stad op een marmersteen gegraveerd vond.

RUINEN der Fontein van het Water Martia, te Romen.

XXIX. Plaat.

Met reden worden de Puinhoopen, welke noch tegenwoordig by de *Kerk van S. Vitus* zyn, voor de Fontein, of het Kasteel, gelyk men het in oude tyden noemde, van het *Water Martia* genomen. Het blykt uit alle d'omstandigheden, dat het eertydts een Waterbak was, welke Kanaalen of Gooten had om het water t'ontfangen, en Uitwateringen om het buitenwaarts te verbreiden. Dit *Water Martia* was zeer hoog geacht wegens zyne koelheid, behalven dat het ook noch zeer gezond was. Deze Fontein legt noch begraaven onder haare puinhoopen; zulks dat 'er maar drie Bronnen te *Romen* zyn, welke het water geeven 't geen men gewoonlyk drinkt, te weeten het *Maagdenwater*, het *Gelukkig Water*, en het *Paulynsche Water*. Ik laat anderen ondervorschen, of de Zegentekenen, welke aan de gemelde Fontein gezien worden, genomen zyn van den Zegenboog die voor *Marius* wierd opgerecht.

TEMPEL van de FORTUIN.

XXX. Plaat.

Deze *Tempel*, welke gelegen is by de *Pons Senatorius*, tegenwoordig de *Brug van S. Maria* geheeten, bestaat noch in zyn geheel. Wy geeven 'er hier de verbeelding af. Men weet niet wel, wat naam hy eertyds voerde. Eenigen gelooven, dat het de *Tempel* van de *Fortuna Virilis*, of *Manlyke Fortuin* was, daar *Valerius Maximus* dit wonder af verhaalt, dat het vuur alles, 't geen in dezen *Tempel* was, verteerd hebbende, het Beeld van *Servius Tullius*, 't welk men daar geplaatst had, zynde van verguld hout, geensins door de vlammen wierd beschadigd. Op den eersten dag van *April* bragt men de huuwbaare Maagden in dezen *Tempel*, welke wierook deeden smooken ter eere van de Godin die daar aangebeden wierd: en na zich ontkleed te hebben, ontdekten zy voor haar alle de gebreken van haare ligchaamen; hoopende, dat zy met de hulp der *Fortuin*, welke zy aanriepen, deze gebreken voor haare Mannen zouden verbergen. Gelyk de *Tempels*, gewyd aan de *Fortuin*, van een ronde gedaante moeten weezen, meenen eenigen, dat deze geen *Tempel* was, maar eer het *Paleis* van *Lucius* en *Cajus*; pretendeerende ook zelfs hun gevoelen te bewyzen met eenige karakters, gevonden aan dit Gebouw. De Muur van den ingang is verzeld met Pilasters, welke zeer regelmaatig overeenkomen met de Kolommen van het Poortaal. d'Ornamenten 'er af zyn de

zelve. De distantie of afstand der Kolommen is van twee diameters en een vierdedeel. Aan de zyden des *Tempels* heeft men een Baluister van zes voeten en een half hoog, met trappen, draagende de Voetstallen met de Kolommen en het overige der swaarte die daar op rust. De Kolommen zyn *Iönisch* met een *Attische* Voetstal, welke zeer wel na *d'Iönische* gelykt. By deze gelegentheid moet ik in 't voorbygaan aanmerken, dat men geene Gebouwen, tegenwoordig volgens de *d'Iönische Order* gesticht, meer vind, welke t'eenemaal overeenkomen met de beschryving die 'er *Vitruvius* af maakt. Alle deze Kolommen zyn gestreept, hebbende ieder vier-en-twintig streepen. De Voluten van het Capiteel zyn ovaalswyze: en de Capiteelen der Kolommen, geplaatst in den hoek van het Poortaal, hebben twee voorzyden; 't geen my niet gedenkt elders gezien te hebben. Echter moet ik my over deze inventie verwonderen, als zynde heel wel verstaan; gelyk ik 'er dan ook uitdrukkelyk het afbeeldsel van heb gegeeven. De Cieraaden der Poort zyn zeer schoon, en met een naauwkeurige proportie uitgevoerd. Tusschen de Festonnen der Fries heeft men met groote netheid Ossenhoofden uitgehouwen. Deze *Tempel* is gebouwd van *Pipernosche* steen, en de platte grond of vloer van pleister.

Templum Pacis.

TEMPEL der VREDE.

XXXI. Plaat.

Men ziet noch tegenwoordig in de *Heilige Straat* Overblyfselen van den *Tempel der Vrede*, dicht by de *nieuwe Mariekerk*. De Schryvers zeggen, dat ze de plaatsen besloeg daar eertydts geweest hadden het *Hof* van *Romulus* en dat van *Hostilius*, het *Paleis* van *Moenius*, het prachtig *Gebouw* van *Portia*, het *Paleis* van *Cæsar*, en het *Paleis* van *Livia*, 't geen *Augustus* deed oprechten, na dat hy het *Paleis* van *Cæsar* ter neder had doen smyten, geevende daar den naam aan van *Livia Drusilla*, zyne Gemalin. De Keizer *Claudius* begon dezen *Tempel* te doen bouwen; en hy wierd voltooid door de twee *Vespasiaanen*, na dat ze zegenpraalende uit *Judea* weder te rug waren gekomen. Volgens het getuigenis zelve van *S. Hieronymus* wierden alle de Vaten en Cieraaden des *Tempels* van *Jerusalem* in dezen gebragt, om zyne Triumph te meerder luister by te zetten. Men zegt, dat deze *Tempel* de grootste, de heerlykste, en de rykste was van alle die in *Romen* waren. Uit het geen 'er af overig is, kan men noch gemakkelyk van des zelfs grootheid en heerlykheid oordeelen, hoewel het byna t'eenemaal onder de puinhoopen begraaven legt. In den ingang was een driedubbelde Galdery, opgehaald van gebakken steen: 't overige der Voorgevel was geheel van muur. De Gewelven der Galderyen wierden ondersteund door kolommen en pilasters, welke de gebakkensteene muur vercierden. Ieder Kolom droeg een Beeld. In den *Tempel* waren acht marmere Kolommen, van de Corintische Order, hebbende de dikte van vyf voet en negen duim, en de hoogte, het Basement en Capiteel daar onder begreepen, van drie-en-vyftig voeten. Paus *Paulus de V^de^*. liet de geene, welke noch overig was, zynde byna begraaven, daar van daan haalen, en beval, na dat hy ze had doen verhelpen, dat men ze zou plaatsen tegen over de *Kerk van S. Maria Maggiore*, en 'er het Beeld van de H. Maagd op zetten. d'Architraaf, de Fries, en de Cornis waren tien voet en een half hoog, en ondersteunden het Gewelf des *Tempels*. 't Basement van deze Kolommen was een halve diameter hooger als die der Kolom, en een derde breeder uitgestrekt als de hoogte der Kolom, op dat het sterk genoeg mogte weezen om het gewigt, 't geen het ondersteunde, te draagen. De Plint kwam over een met het zesde gedeelte der diameter van de Kolom. d'Architraaf, de Fries, en de Cornis waren vercierd met *basrelieven*, zeer zindelyk uitgehouwen; en het opperste der Architraaf van een schoonheid, die al het overige te boven ging. De Cornis wierd ondersteund door modillons welke zich langs de gantsche rand heen strekten; en tusschen de modillons waren roozen. 'k Heb het zelfde in verscheidene Gebouwen der Ouden aangemerkt. *Herodianus* verhaald, dat deze *Tempel* onder den Keizer *Commodus* by nacht door den blixem wierd verteerd. De *Tempel der Vrede*, zegt hy, die de grootste, de schoonste, en de rykste van alle de Tempels der Stad was, want de meeste Romeinen slooten daar hunne rykdommen in op, brandde t'eenemaal af.

Aureliani Templum Solis.

TEMPEL der ZON,

Gebouwd door Aurelianus.

XXXII. Plaat.

Men zegt, dat de Keizer *Aurelianus*, na dat hy een groote overwinning in het Ooston had behaald, dezen *Tempel* met alle de bedenkelyke heerlykheid deed stichten, en met den roof der vyanden verrykte, daar hy andere zeer ryke gaaven by voegde. Dit Gebouw heeft het zelve lot gehad als verscheidene anderen, welke niet minder schoon waren. 't Is tegenwoordig gantsch bedekt met ruïnen; gelyk de puinhoopen, die ik in deze Plaat heb doen byvoegen, genoegsaam getuigen.

Templum Antonini & Fauſtinæ.

TEMPEL
van
ANTONINUS en FAUSTINA.
XXXII. Plaat.

Niet verre van den *Tempel der Vrede* vind men den *Tempel van Antoninus en Fauſtina*, welke, volgens 't gebruik der Romeinen, door de gewoonlyke heiliging onder het getal der Goden wierden geplaatſt : en men ſtelde tot hunner eere in Saliſche en Antoninſche Prieſters.

Templum Jani.

TEMPEL
van
JANUS.
XXXIII. Plaat.

't Geen men gemeenlyk den *Tempel van Janus* noemt, is maar een ſoort van een Galdery, daar de Kooplieden eertydts onder vergaderden ; gelyk zulks noch tegenwoordig in de groote Steden gebruikelyk is. De Kolommen ſtaan twee-en-twintig oude Romeinſche voeten van malkander. Men zal uit de Plaat zien, dat ik eer het *plan* of grondbewerp van dit Gebouw heb willen geeven, dan 'er eer volkomene verbeelding af maaken. De *Tempel van Janus Quadrifrons*, of met de vier Aangezichten, ſtond dicht daar by. Hy was gebouwd door den Koning *Numa*. 't Is de geen dien men in Oorlogstyd opende, en, zo haaſt als men de Vrede had, toeſloot. Daar zyn echter *Antiquarii*, of Oudheidtskenders, welke beweeren dat deze *Tempel*, gebouwd op de wyze van een Galdery met vier voorgevels, aan *Janus* gewyd is geweeſt ; vermits 'er op een *Medalie* van *Auguſtus* een vierkante *Tempel*, op de zelve wyze gemaakt, met een *Janus*, die vier Aangezichten heeft, daar boven, word gevonden. Want hoewel *Romulus* en *Numa Janus* niet verbeeld en hebben, d'eerſte in hout en d'ander in koper, dan met twee Aangezichten, om zyne voorzichtigheid te betekenen, vermits hy door het betrachten van 't voorgaande het toekomende voorzag, vond *Numa* echter na de verovering van *Phaleria*, een Stad in *Toskanen*, een Beeltenis van *Janus* met vier Aangezichten, en bragt het te *Romen* : waar na men hem met meerder eerbiedigheid begon te dienen, en hem op deze manier in verſcheidene Wyken der Stad verbeeldde 't Schynt zelfs, dat deze vier Aangezichten de vier Getyden des Jaars verbeeld hebben. Daarenboven noemen *Donatus* en *Nardinus* in hunne beſchryving der *Oudheden* van *Romen* den *Tempel* van *Janus* voorby gaande en met vier voorgevels. 'k Heb het raadſaam geoordeeld de verbeelding van dit oud Gebouw, 't geen byna t'eenemaal in puinhoopen legt, te geeven ; hebbende het getrokken uit een zeer oud *Basrelief*.

Sepulchrum Metellorum.

gemeenlyk
CAPO DI BOVE.
XXXIV. Plaat.

De Grafſtede van het Geſlacht van Metellus, gemeenlyk *Capo di Bove* geheeten.

Op den *Weg* van *Appius* had men eertydts de prachtige *Grafſteden* der *Scipios*, *Servitiaanen*, en die van het Geſlacht van *Metellus* opgerecht. Daar waren 'er noch verſcheidene anderen, welke tegenwoordig byna altemaal van hunne cieraaden ontbloot zyn, en zodanig vervallen, en *d'Inſcriptien* of Opſchriften zo zeer uitgegaan, dat men hunne rechten naamen onmogelyk kan ontdekken. De geene, daar ik af ſpreek, heeft het ongemak des tydts wederſtaan. Men ziet ze noch tegenwoordig op de plaats *Capo di Bove* geheeten, buiten de *Capeneſche Poort*. Dit Gebouw is van een ronde gedaante, opgehaald van vierkante ſteenen, en van een groote hoogte. Men noemt het gemeenlyk de *Grafſtede van het Geſlacht van Metellus*. 't Is vercierd met Offenhoofden en Zegentekenen in *basrelief*.

Mauſolæum Adriani.

GRAFSTEDE
van
den KEIZER ADRIANUS.
XXXV. Plaat.

De Keizer *Adrianus*, ziende dat de *Grafſtede* van *Auguſtus* t'eenemaal met Aſchbuſſen vervuld was, beval dat men 'er een van zeer ſchoon marmer voor hem en de zynen zou ſtichten. Het benedenſte Gedeelte van dit Gebouw was vierkant, en van groote vierkante ſteenen opgehaald. De volgende Verdieping had een ronde gedaante, en droeg noch twee andere Verdiepingen, welke vercierd waren met zeer ſchoone Kolommen, Beelteniſſen te paard, en anderen. Zelfs had men 'er Figuuren zo groot als het leven, en Wagens met vier paarden, nevens malkander, daar voor geſpannen. Al dit werk bleef in zyn geheel tot aan den tweeden Oorlog der Gothen ; waar na de Beelden 'er afgenomen zynde, maakte men van dit Gebouw een zeer ſterk Kaſteel. Men zegt, dat de Peſt in den Jaare 1590 na de geboorte van *Jeſus Chriſtus* ſchrikkelyke verwoeſtingen te *Romen* aanrechtende, Paus *Gregorius de Groote*, welke met al het Volk in 't Gebed was, op den top van dit Gevaarte den Aertsengel *Michaël* zyn ſwaard weder in de ſchede zag ſtee-

ſteeken, en dat daar op de Peſt terſtond ophield. Hier van daan komt het, dat deze Burg na dien tyd het *Kaſteel S. Angelo*, of *Engelenburg*, genoemd wierd, en dat men 'er een Kerk aan den Aertsengel *Michaël* wyde, eerſt in het bovenſte en daar aan in het benedenſte gedeelte. Ook heeft men op den top het Beeltenis van dien Engel in marmer geplaatſt, ten einde de geheugenis van dat wonderwerk te vereeuwigen.

Mauſolæum Auguſti.

GRAFSTEDE
van
AUGUSTUS.
XXXVI. Plaat.

De Keizer *Auguſtus*, voor de zesde maal Burgermeeſter zynde, beval dat men dit berucht Gedenkteken, 't geen men het *Mauſolæum* noemde, voor hem zou oprechten. Het was gebouwd van witte ſteenen, twee honderd vyftig elboogen hoog, en gelegen tuſſchen den *Weg van Flaminius* en den *Tyber*. Op verſcheidene plaatſen van dit Gevaarte had men Cypreſſen geplant, welke hunne groente altyd behielden. 't Beeltenis van *Auguſtus*, 't geen van metaal was, ſtond boven op de Koepel. In het Binnenperk waren de Lykbuſſen van den Keizer, van zyne Maagen, en van zyne Gunſtelingen geplaatſt. d'Overblyfſelen van dit *Mauſolæum* ziet men noch op den huidigen dag by de *Kerk van S. Rochus*. De verbeelding, die ik 'er hier af geef, wyſt aan dat het van een ronde gedaante was, omvangen met een driedubbelde Muur op een gelyke afſtand, daar verſcheidene Graffteden in waren om 'er ieder afzonderlyk te begraaven.

GRAFSTEDE
van
M. CURTIUS.
XXXVII. Plaat.

Na de dood van *Camillus* wierd de Stad *Romen* drie jaaren lang met de Peſt geplaagd; welke ziekte een afgryſelyk getal van menſchen en beeſten wegrukte. Daarenboven opende zich ook noch ſchielyk een groote Kolk op de Plaats van *Romen* daar men de Vergaderingen hield. De Waarzeggers hier over geraadpleegd zynde, gaven ten antwoord, dat deze Afgrond niet weder geſlooten zou konnen worden, dan na dat men 'er in hadde geworpen het geen waar in het Roomſche Volk het meeſt uitmuntte. *Curtius*, een Jongeling van voortreffelyke geboorte en zeer ſchoone hoedanigheden, lei het antwoord der Waarzeggers aldus uit: Dat *Romen* voornaamentlyk uitmuntte door haare dapperheid en wapenen: Dat de Goden derhalven niet en eiſchten dan een Romein om hunne gramſchap te verzoenen: En dat hy zich vrywillig aanbood om zyn leven tot het vullen van dezen Afgrond op te offeren. Na deze vertooning wapende zich *Curtius*, en, ſtygende op zyn paard, dreef het te vier voet in de Kolk. Het Volk, 't geen deze daad aanſchouwde, wierp om 't zeerſt bloemen op hem, om hem te vereeren: en terſtond ſloot zich d'Opening weder toe. Men rechtte ook ter zelve plaatſe ter eere van *Curtius* een *Tempel* op van een ronde gedaante, waar af gy hier de verbeelding kunt zien.

GRASTEDE
van
SEVERUS.
XXXVII. Plaat.

Het *Septizonium*, anderſins de *Grafſtede van den Keizer Severus*, is gelegen in de *Straat van Appius*, tegen over de *Kerk van S. Gregorius*. Dit Gebouw was groot en zeer hoog, als hebbende zeven ryen Kolommen boven malkander. Naauwelyks is 'er tegenwoordig de helft af overig, gelyk men in deze Plaat kan zien, te weeten drie ryen Kolommen, altemaal van de Corintiſche Order.

PIRAMIDE
of
GRAFSTEDE
van
CAJUS CESTIUS.
XXXVIII. Plaat.

Deze *Piramide* is gemaakt van vierkante marmerſteenen, en ryſt punstwyze opwaarts. Zy wierd opgerecht voor *Cajus Ceſtius* door het *Collegie* of de Broederſchap van de Bedienaars der Offerhanden. 't Waren de geenen, welke in de plegtige Spellen zorg droegen voor het geheiligd Gaſtmaal. Men kan uit de Plaat zien, dat 'er twee *Inſcriptien* op deze *Piramide* waren, d'eene aan de Weſt-en d'andere aan d'Ooſtzyde.

GRAFSTEDE
van
M. ANTIUS LUPUS.
XXXIX. Plaat.

Deze *Grafſtede*, die gantſch van marmer is, is vierkant en tamelyk hoog. *Marcus Antonius Antius Lupus* liet ze geduurende zyn leven voor hem, voor zyne Gemalin *Claudia Regilla*, en voor zyne Dochter ſtichten: en na zyn dood voltooiden zyne Maagen dit Gedenkteken; gelyk men ziet uit d'Overblyfſelen welke noch op den *Weg van Oſtia* in weezen zyn.

GRAF-

lyk weder te ſamen wierden gevoegd. Paus *Innocentius de* X^e. liet haar in het Jaar 1649 in de *Circus Agonalis*, welke men gemeenlyk de *Plaats Navona* noemt, oprechten.

XLIV. Plaat.

Verbeeld d'andere zyde van de *Naald*.

XLV. XLVI. XLVII. XLVIII. Plaaten.

't Zyn vier Beelden, geplaatſt aan den voet der *Naald van Pamphilius*.

Obeliſcus olim Veranus, modo Barberinus.

NAALD van BARBERIN.

XLIX. Plaat.

't Is niet lang geleeden dat deze *Naald* buiten de Stadsmuuren in het *Veld Veranus* ontdekt wierd. Men noemt ze tegenwoordig met reden de *Naald van Barberin*, dewyl de Kardinaal *François Barberin*, Neef van Paus *Urbanus den VIII^ſten*. haar uit d'aarde liet graaven, en in het *Paleis der Barberinen*, daar ze noch tegenwoordig is, plaatſen. Men gelooft, dat de Koningen *Sothus* en *Rameſſes* haar in *Egypten* deeden houwen. Zy is belaaden met verſcheidene Hieroglyphſche Figuuren, en was gewyd aan de Godheid en de acht-en-veertig Beſchermgeeſten der Wereld, welke de Heidenen zeiden de Bedienaars der Godheid en de Beſtierders van het Geheelal te weezen.

Obeliſcus qui olim Ramaſſeus, modo dictus Latranenſis.

NAALD van LATRANEN.

L. Plaat.

Deze *Naald* word de groote geheeten, niet alleen ter ter oorzaak van de *Groote Schouwburg* daar ze in ſtond, maar ook om dat ze de hoogſte en beruchtſte van allen was. Tegenwoordig heet ze de *Naald van Latranen*. Na dat men ze had doen haalen van de plaats daar ze opgerecht was geweeſt, liet *Conſtantinus* ze langen tyd leggen, om de noodzaakelyke bereidſelen tot d'overvoering te maaken. Men deed ze langs den *Nyl* afzakken tot aan *Alexandrien*, een Zeeſtad van *Egypten*, daar men een Schip bouwde van een ongemeene grootte, dewyl het drie honderd riemen van nooden had om het te voeren. Wanneer nu alle deze bereidſelen eindelyk klaar waren, laadde men de *Naald* in dit Schip, en bragt ze te *Romen*, daar ze bleef leggen, tot dat ze naderhand door Paus *Sixtus den V^den.* wierd opgerecht.

LI. Plaat.

Verbeeld de *Naald van Monticalum* te *Romen*.

LII. Plaat.

Platte grond van de Plaats verordend tot het oprechten van de *Naald*, en de geſteltenis van alle de Spillen zo als ze geplaatſt waren den zelven dag dat men ze oprechtte, met de verbeelding van alle de Kabels die op hunne Spillen loopen, welke dienden tot d'onderneeming, benevens de vier zyden van de *Naald*.

A. Platte grond der *Sacriſtie* van *S. Pieters-kerk*, daar men drie Spillen in geplaatſt had.
B. Twee Openingen gemaakt in de Muur van de gemelde *Sacriſtie*, tot de doorgang der Kabels en der *Naald*.
C. Gedaante van het dak der Kraan.

De letters H en C, met de getallen die daar by ſtaan, betekenen de meenigte der Menſchen en Paarden welke aan elke Spil arbeidden; gelyk men kan zien in het onderſte gedeelte van de Plaat. 't Getal 3 wyſt aan, dat 'er drie Mannen aan ieder Spil waren, om de Kabels op te rollen.

De naaſte getallen aan het middenpunt van ieder Spil betekenen d'ordre van 't geen beneden en boven aan de Kraan en aan de vier zyden van de *Naald* was.

LIII. Plaat.

Verbeelding van de manier op de welke men *d'Obiliſcus*, die men gemeenlyk de *Naald* noemt, overvoerde, van de plaats daar ze lag achter de *S. Pieterskerk* op de Markt tegen over de groote Deur van de gemelde *Kerk*. De voet van deze *Naald* is 137 voeten in d'aarde gezonken. Zy is van Ooſterſche Granietſteen, en 107½ voet lang. De punt is 6 voet hoog. De dikte der Naald is 12 voet en 15 minuten, en de punt in haar vierkant dik 8 voet en 5 minuten, en zy woog 956148 pond.

* Gedaante van de *Naald* met des zelfs maaten, uitgezondert het Pedeſtal 't geen men op zyne plaats zal zien.

A. Plat-

GRAFSTEDE van P. VIBIUS MARIANUS. XL. Plaat.

Vibiana Mariana Maxima liet, gezamenerhand met d'Efgenaamen, deze *Grafstede*, welke van marmer is, stichten ter eere van haaren Vader *Vibius Marianus* en van haare Moeder *Reginia Maxima*, als een eeuwigduurend gedenkteken haarer liefde jegens henlieden. Zy is gelegen drie Italiaansche mylen van *Romen*.

GRAFSTEDE der HORACEN en der CURIACEN. XLI. Plaat.

Onder d'overblyfselen van de Gedenktekenen der Ouden vind men geen Gebouw van een grooter oudheid als de *Grafstede der Horaren en Curiacen*, welke gebouwd wierd om de geheugenis van hun berucht Gevecht te vereeuwigen. Gelyk niemand deze Brok der Bouwkunde heeft doen graveeren, en dat ze gedenkwaardige merktekenen der Oudheid draagt, heb ik raadsaam geoordeeld den Liefhebbers de verbeelding 'er af niet t'onthouden, als wel verdienende onder der zelver oogen te verschynen.

Insula Tiberina.

'T EILAND van den TYBER. XLI. Plaat.

Ziet hier op wat wyze *Dionysius Halicarnasseus* in zyn vyfde Boek ons den oorspronk des *Eilandts van den Tyber* verhaalt. *Junius Brutus*, zegt hy, en *P. Valerius* vergunden aan het Volk de Goederen der Tirannen te plonderen: en de Landeryen, welke zy in 't byzonder bezaten, wierden verdeeld onder d'Armen van het Graauw, uitgezondert een eenig Veld gelegen tusschen de Stad en de Rivier. Dit Veld was voorheen aan *Mars* gewyd. Het diende tot de Paardeloopen; en de Jeugd wierd 'er in de wapenen geoeffend: maar *Tarquinius* maakte zich, zonder eenige eerbiedigheid voor den Godtsdienst, meester van het zelve, en sloot 'er zyne Oogsten in; gelyk het blykt uit het Decreet der Burgermeesters noopende zyn Koorn: want na dat zy alle de Rykdommen der Tirannen aan het Volk hadden overgebragt, en 'er aan vergund zich die te mogen toeëigenen, bevalen zy, dat al het Koorn, 't zy gedorscht of ongedorscht, 't geen in de Schuuren van dit Veld was, in den *Tyber* gesmeeten zou worden, alzo de Godtsdienst verbood het zelve weg te voeren. En men ziet noch op den huidigen dag een gedenkteken 'er af, te weeten een tamelyk groot Eiland gewyd aan *Esculapius*, omvangen door de Rivier. Men meent, dat het gegroeid is van dat Koorn, 't geen zich aldaar tot hoopen gezet hebbende, verrot is; waarenboven de Vloed noch andere vuiligheden derwaarts gevoerd hebbende, heeft ze het *Eiland* vergroot. Aldus verhaalt *Dionysius Halicarnasseus* dit geval. Naderhand wierd het gemelde *Eiland* op de wyze van een Schip toegerecht; en men stichtte daar Huizen, Tempels, en andere Gebouwen.

Obeliscus Flaminius.

NAALD van FLAMINIUS. XLII. Plaat.

d'Eerste *Obeliscus*, of *Naald*, die te *Romen* ter eere van de Zon is opgerecht, is de geene welke wy tegenwoordig die van *Flaminius* noemen. Zy was eertydts te *Heliopolis* gebragt, daar ze aan de Goden wierd gewyd: en na aldaar den tyd van zeven honderd vyf-entachtig Jaaren geweest te zyn, deed de Keizer *Augustus* haar te *Romen* overvoeren, en wyde ze aan de Zon. Zy wierd geplaatst in de Groote Schouwburg. Eindelyk, in den Jaare 1589. wyde Paus *Sixtus de V^de.* haar aan het Heilig Kruis.

Obeliscus Pamphilius.

NAALD van PAMPHILIUS. XLIII. Plaat.

Deze *Naald*, welke eertydts geplaatst is geweest in de *Schouwburg* van *Caracalla* buiten de muuren, wierd by onzen tyd in de Stad overgebragt, en opgerecht in de *Circus Agonalis*. Zy is gantsch en al bedekt met Hieroglypische Inscriptien. Men kan niet preciselyk bepaalen, op wat tyd zy in *Italien* wierd overgebragt, noch door wien ze in *Egypten* is gemaakt. *Antoninus Caracalla*, die omtrent twee honderd en twee jaaren na den Keizer *Claudius* regeerde, deed deze *Naald* oprechten in de *Schouwburg* welke hy had doen stichten. Men had ze tusschen de twee baalien van de zelve geplaatst, alwaar ze van een zeer groot cieraad was. Eindelyk of door de Barbaaren, of door een Aardbeeving, over hoop zynde gestort, bleef ze in dien staat tot aan onzen tyd, wanneer ze in verscheidene brokken gebroken gevonden wierd, welke echter zeer bekwaamelyk

A. Platte grond van de Kraan, welke gemaakt is van te ſamengevoegde Balken om de *Naald* op te heffen.

B. De geheele Kraan rondom de *Naald*. Alle des zelfs balken zyn te ſamen gehegt met yzere banden en haaken zonder ſpykers, om ze metter haaſt te konnen los en vaſt maaken zonder de balken te bederven.

C. De *Naald*, als ze op zyde hangt.

D. Vier Balken, ieder 60 treeden lang, welke tot een brug onder de *Naald* dienen en op rollen leggen. Als de *Naald* nederwaarts daalt, openen zich deze Balken op de wyze van een Paſſer; en met vier anderen te ſamen gevoegd, zullen ze gebruikt worden om de zelve op te heffen.

E. Dartig Spillen, welke door negentig Paarden omgedraaid worden. Behalven die zullen 'er twee anderen weezen, welke de voet van de *Naald*, wanneer ze nederwaarts daalt, achterwaarts zullen trekken, en, aan d'andere zyde geſteld zynde, de zelve, terwyl de *Naald* om hoog geheven word, voorwaarts zullen ſtuuwen.

F. Zoldering leggende op de rollen, daar de *Naald* op legt om ze voort te trekken.

G. Vergadering van te ſamengehegte Balken, daar de rollen op zullen loopen terwyl de *Naald* voortgetrokken zal worden door Spillen die hier niet aangeweezen zyn, welke geplaatſt zullen werden op gemakkelyke plaatſen tot de doorgang der Kabels getekend *gg*.

H. De *Naald* voortgetrokken om ze te brengen ter plaatſe daar ze opgerecht moet worden.

I. Omvang gemaakt van ſwaare ſtukken yzers, welke de *Naald* van beneden tot boven omvat. Onder dezen Omvang had men dubbelde matten gelegt, op dat de *Naald* niet gevlekt mogte worden.

L. De Kraan geopend, vertoonende het binnenſte gedeelte met de *Naald*.

M. Balken of Hefboomen, ten getale van twaalf, om de *Naald* op te heffen.

N. De *Naald* op haar Pedeſtal, hebbende van de grond tot boven aan de punt 155 voet en 37 minuten, met de Trappen die 'er rondom zyn.

LIV. Plaat.

A. Plaats met baalien beſlooten, daar de Switſers en de Lichtepaarden van de Lyfwacht ſtonden, om de verwarring van het Volk, 't geen daar buiten was, te beletten.

B. Vyftig Switſers, ten zelven einde aan verſcheidene oorden van de Plaats verdeeld.

C. Dartig Perſoonen, geplaatſt op de Kraan om zorg voor het werk te draagen.

D. Meeſters-Metſelaars, geſteld om het werk te doen voortgaan, en de Spil van ieder volgens d'order te doen pal ſtaan.

E. Hefboomen in de Sacriſtie gaande met 35 Mannen, en aan d'andere zyde door de kracht van een Spil getekend A. L.

F. Werklieden geſteld om de noodzaakelyke dingen tot d'onderneeming te verzorgen.

G. Smidts en Timmerlieden, welke de wiggen onder de *Naald* moeten inſlaan, na de maat dat de zelve opwaarts ryſt.

H. Brug ſtrekkende zich van de Sacriſtie naar de Kraan, om den doorgang voor d'Opzichters te verlichten.

I. Horde, geſteld buiten de plaats om de belemmering weg te neemen, welke, na dat men de ſtukken kopers had weggevoerd, onder de *Naald* wierd geplaarſt.

L. Kabels, opgewonden door Mannen ten dien einde by elke Spil geplaatſt.

M. Meeſter Wagenbezorger met twintig Paarden, om 'er, volgens de noodwendigheden, varſche te beſchikken.

Columna Trajani.

KOLOM van TRAJANUS.

LV. Plaat.

De Keizer *Trajanus* liet deze *Kolom*, welke gantſch van marmer is, oprechten ter geheugeniſſe der Oorlogen die hy in *Dacien* had geëindigd. Hoewel de zelve te ſamengeſteld zy van verſcheidene ſtukken, zyn ze echter zo wel gevoegd, dat de *Kolom* van een eenige ſteen gemaakt ſchynt te weezen. Zy is van de Doriſche Order, en heeft in het midden een Trap. Op deze *Kolom* heeft men zeer konſtig in *basrelief* verbeeld de meenigvuldige Overwinningen en Zegenpraalen, welke de genoemde Keizer op de Vyanden had behaald.

In der daad, *Appollodorus* door bevel des Keizers een prachtige Plaats gebouwd hebbende, rondom de welke men Galderyen had opgerecht, afgeſcheiden door zeer ſchoone Kolommen, met Beelden, Afbeeldſels van Paarden, en verſcheidene Zegentekenen, had in het midden van die Plaats de *Kolom van Trajanus* geſteld.

Columna Antonini.

KOLOM van ANTONINUS.

LVI. Plaat.

Deze Plaat verbeeld de *Kolom* van den Keizer *Antoninus*. d'*Inſcriptie*, welke op d'eene zyde van het Pedeſtal ſtaat, wyſt ons aan, dat *Marcus Aurelius Antoninus* deze *Kolom* deed oprechten ter eere van zynen Vader *Antoninus Pius*, (*den Godvruchtigen*) door wien hy geadopteerd of tot zoon was aangenomen. De *Basrelieven*, daar ze mee vercierd is, en die zeer net en fraay zyn bearbeid, betekenen de verſcheidene Veldſlagen van *Antoninus*, en

d'Overwinningen die hy had behaald op d'Armeniers, de Parthen, de Vandaalen, d'Alemannen, en in 't byzonder op de Marcomannen en Quaden, welke in dien tyd *Moravien*, *Bohemen*, en *Sileſien* bewoonden. Deze *Kolom* was geweldig beſchadigd door het ongemak der tyden en de langheid der jaaren, wanneer Paus *Sixtus de V*^de^. de zelve deed verhelpen, en het Beeld van *S. Paulus* in koper daar boven op ſtellen.

Pantheon, gemeenlyk la Rotanda.

PANTHEON
of de
ROTONDE.

LVII. Plaat.

Van alle de *Tempels* van *Romen* is 'er geen prachtiger noch heerlyker als de geen, dien men het *Pantheon*, en tegenwoordig *de Rotonde* noemt, ter oorzaak van des zelfs ronde gedaante. 't Is de eenigſte, welke byna in zyn geheel is gebleeven. Daar ontbreekt niet aan als de Beelden, en ſommige andere Cieraaden die men hier van daan heeft genomen. Volgens het gevoelen van eenigen is deze *Tempel* gebouwd door *Mr. Agrippa* omtrent het veertiende Jaar na de geboorte van *Jeſus Chriſtus*. Hy wierd het *Pantheon* genoemd, vermits hy, na *Jupiter*, ook noch aan alle de Goden gewyd was. Men bouwde hem van een ronde gedaante, op dat hy die des Hemels en des Aardryks mogte verbeelden. Zyne hoogte van de grond af tot aan d'opening om het licht t'ontfangen, die geheel boven aan is, komt over een met de breedte op een diameter na. Onder de koſtelykheden, die deze Tempel beſloot, zegt men geweeſt te zyn het *Beeld* van *Minerva* van de hand van den vermaarden Beeldhouwer *Phidias*, gelyk ook dat van *Venus*, aan welkers oor die Paerl hing wiens weergade de Koningin *Cleopatra* op een Gaſtmaal *Marcus Antonius* deed indrinken, om hem in mildheid, of liever verkwiſting, te boven te gaan. Men zegt, dat deze Paerl twee honderd en vyftig duizend dukaaten waardig was. De binnenſte en buitenſte deelen van dezen *Tempel* zyn volgens de Corinthiſche Order, maar de Baſementen der Kolommen Attiſch en Joniſch. De Capiteelen zyn vercierd met olyfbladen; en d'Architraaf, Fries, en Cornis van malkander geſcheiden met zeer wel verſtaane compartimenten, hoewel ze niet te zeer met basrelieven zyn belaaden. Het Poortaal is zeer ſchoon.

LVIII. Plaat.

Verbeeld het binnenſte van het *Pantheon.*

LIX. Plaat.

Verbeeld de Fondementen of Grondveſten van het *Pantheon.*

EINDE DER BESCHRYVINGE VAN OUD ROMEN.

NIEUW ROMEN

d'Uitlegging der Plaaten van Nieuw Romen zal men vinden op ieder Plaat.

EYNDE.

ITALIA ANTIQUA

cum Insulis
SICILIA, SARDINIA & CORSICA.

Autore N. SANSON

AMSTELODAMI
Apud P. MORTIER
cum Privilegio

ROMA VETVS.
Rome Ancienne.

Sacellum Deæ Veniæ
Navarium
Castr. Prætorium
Templ. et Lucus Rubiginis
Via Nomentana
Via Tiburtina
Via Salaria
Via Pinciana
Via Flaminia
Via Prænestina
Via Labicana
Via Latina
Via Appia
Via Ostiensis
Via Portuensis
Via Aurelia
Via Triumphalis
Via Cornelia
Via Vitellia
Aqua Martia, Tepula, Iulia
Aqua Iulia
Aqua Claudia et Anio novus
Aqua Virgo
Aqua Alsietina
Aqua Traiana
Aqua Augusta
Aqua Appia
Aqua Crabra
Templ. et Porticus Veneris Erycinæ
Templ. Quietis
Templ. Salutis
Sacellum Iuventat
Templ. Veiovis
Templ. et Lucus Fauni ad Lucinam
Templ. Florę
Templ. Solis
Templ. Lunæ
Templ. Martis
Templ. Herculis Victoris
Templ. Fortunæ Virilis
Templ. Vestæ
Templ. Iani
Templ. Saturni
Templ. Castorum
Templ. Romuli
Templ. Fortunæ Reducis
Templ. Honoris et Virtutis
Templ. Matris Deum
Templ. Iovis Statoris
Templ. Iovis Tonantis
Templ. Iovis Feretrii
Templ. Iovis Victoris
Templ. Iunonis Reginæ
Templ. Dianæ
Templ. Minervæ
Templ. Bonæ Deæ
Templ. Larum
Templ. Penatium
Templ. Veneris Genetricis
Templ. Veneris et Romæ
Templ. Divi Claudii
Templ. Divi Hadriani
Templ. Divi Antonini et Faustinæ
Templ. Divi Titi
Templ. Divi Vespasiani
Templ. Divi Augusti
Templ. Concordiæ
Templ. Castoris et Pollucis
Templ. Saturni
Templ. Cereris
Templ. Florę
Templ. Honoris et Virtutis
Templ. Fortunæ Reduc

Figure de fonte d'une Louve allaitant Romulus & Remus dans le Capitole à Rome.

11

III

Ruïne des Antiquite

IV

CAMPO VACCINO à ROME. *Dessinée sur le Lieu et Mis au Jour, Par le Soin de* PIERRE MORTIER *Libraire a* AMSTERDAM. *Avec Privilege.*

Nobiliſſimo Prudentiſſimo
D. CORNELIO BICKER
DOMINO IN ZWIETEN,
CONSULI REIP. AMSTELÆDAMENSIS
Tabulam hanc D.D.D.
IO: BLAEV.

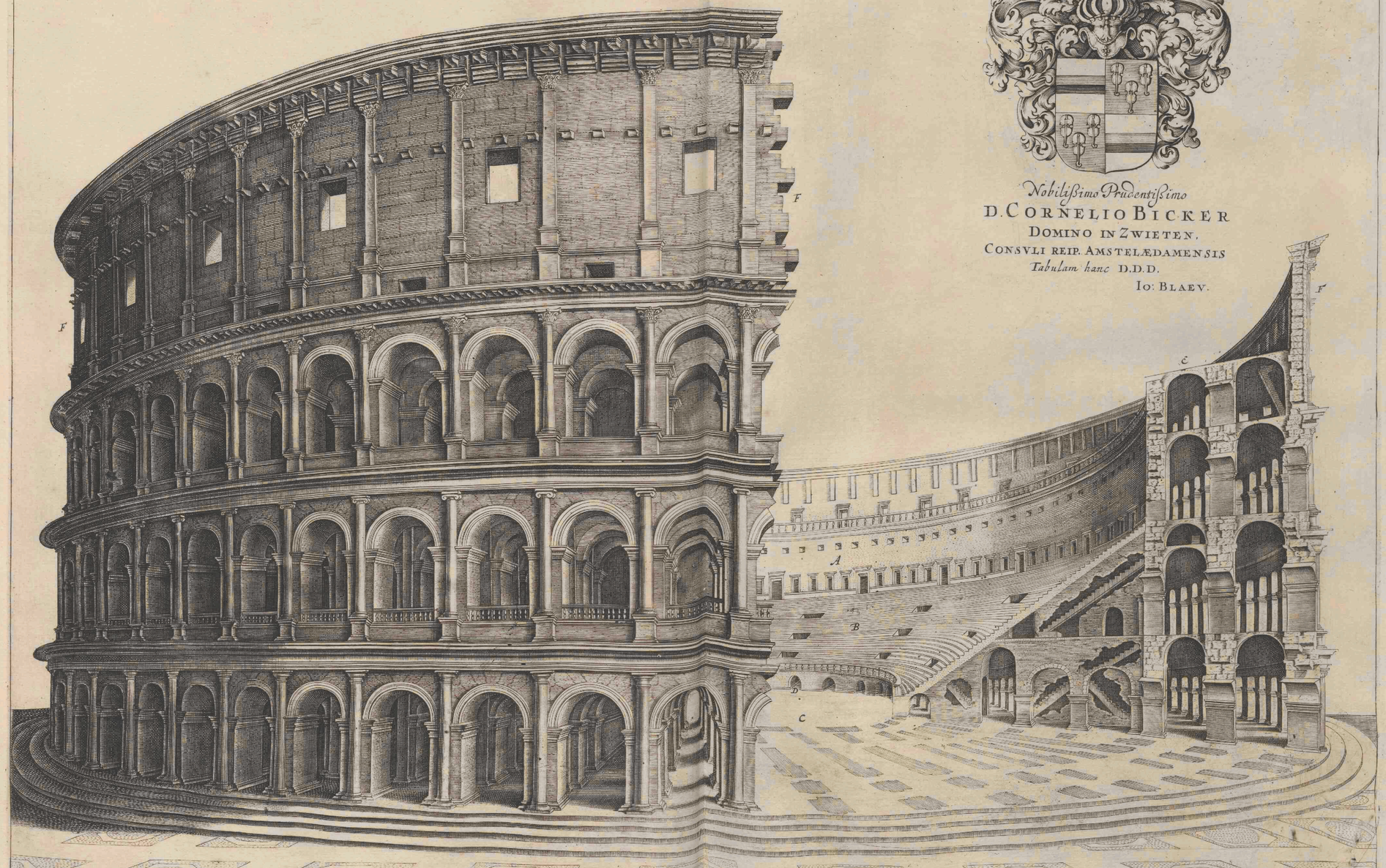

A. Interior Amphitheatri murus
B. Sedilia
C. Atrium
D. Carceres ferarum

AMPHITHEATRVM VESPASIANI, *nunc vulgo* IL COLISEO.

E. Summitas quæ pluvio cooperiebatur
F. Exterior murus seu rotunditas

Se vend A AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER. *Avec Privil.*

AMPHITEATRI VESPASIANORUM

A AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER. Avec Privilege

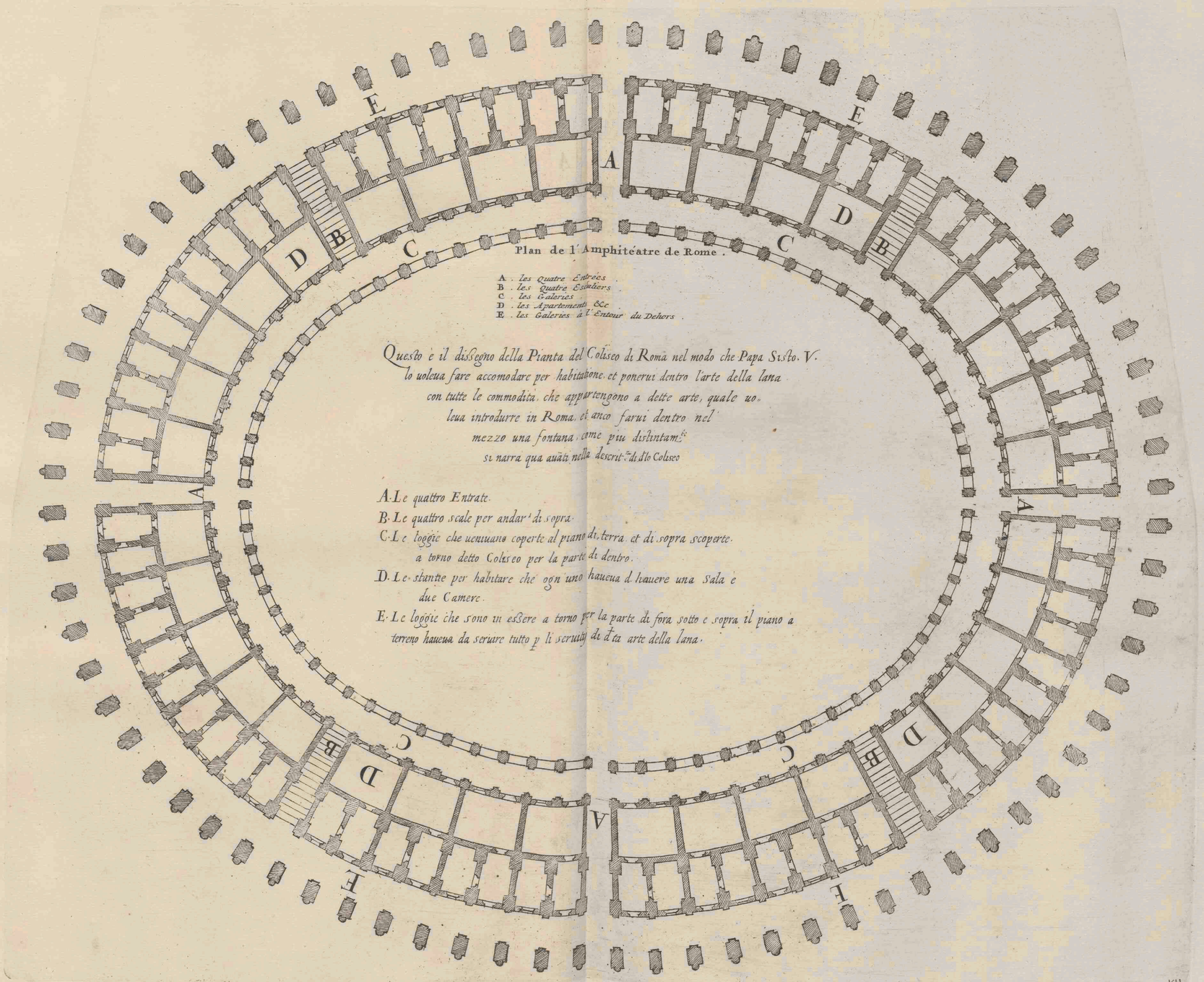

Plan de l'Amphiteatre de Rome.

A. les Quatre Entrées
B. les Quatre Escaliers
C. les Galeries
D. les Apartements &c
E. les Galeries à l'Entour du Dehors

Questo è il dissegno della Pianta del Coliseo di Roma nel modo che Papa Sisto. V. lo uoleua fare accomodare per habitatione. et ponerui dentro l'arte della lana con tutte le commodita. che appartengono a dette arte, quale uoleua introdurre in Roma. et anco farui dentro nel mezzo una fontana. come piu distintam.te si narra qua auãti nella descrit.ne di detto Coliseo

A. Le quattro Entrate.
B. Le quattro scale per andar'di sopra.
C. Le loggie che uenivano coperte al piano di terra. et di sopra scoperte. a torno detto Coliseo per la parte di dentro.
D. Le stantie per habitare che ogn'uno haueua d'hauere una Sala e due Camere.
E. Le loggie che sono in essere a torno per la parte di fora sotto e sopra il piano a terreno haueua da seruire tutto p li seruitij de d.ta arte della lana.

Nob: Amplißimo
Prudentißimoq;
NICOLAO CORVER,
CONSVLI
ac
SENATORI
REIP. AMSTELÆDAMENSIS,
Novam hanc veteris Amphitheatri
Tauri Statilii Tabulam
D. D. D.
J. Blaeu.

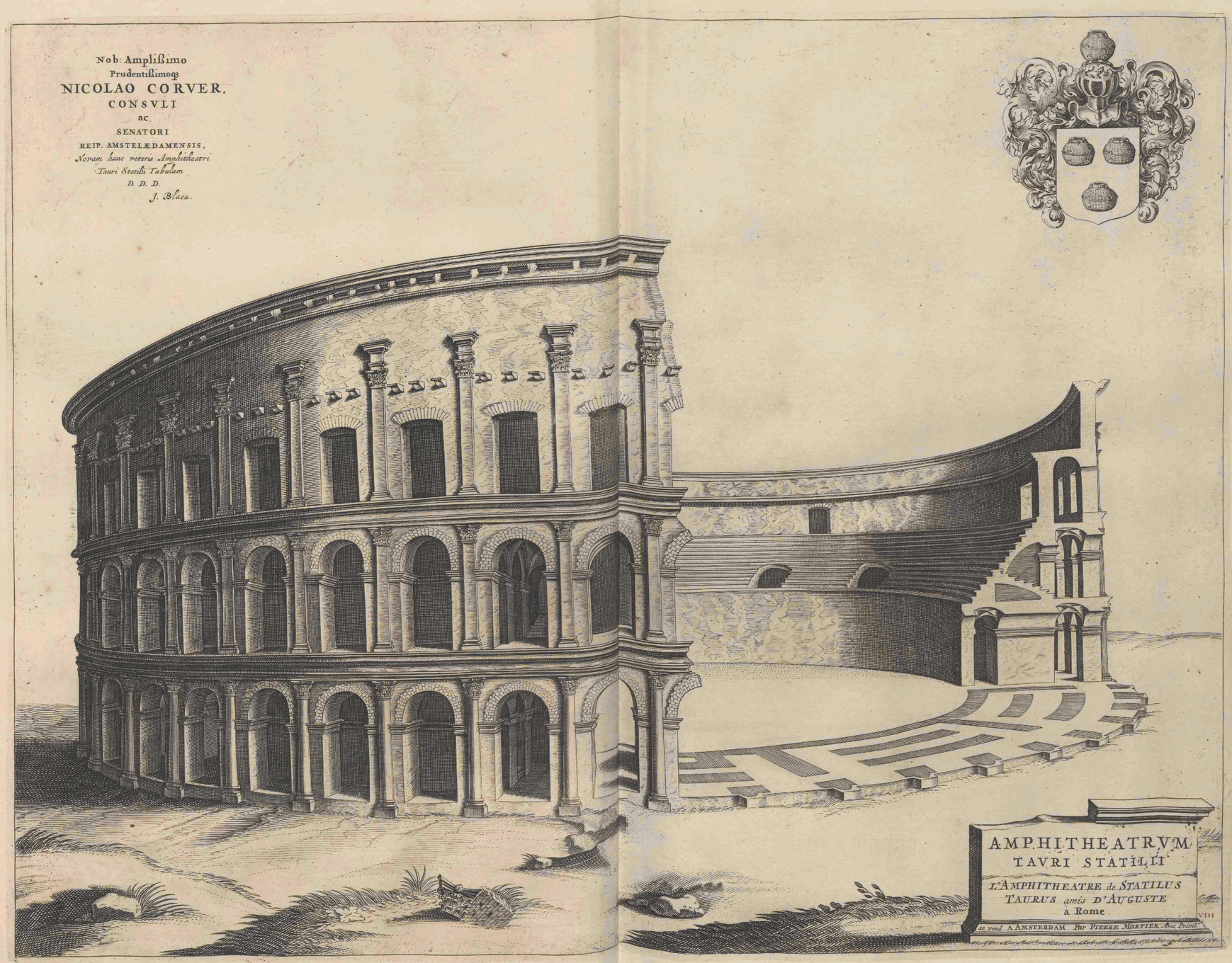

AMPHITHEATRVM
TAVRI STATILII
L'AMPHITHEATRE de STATILUS
TAURUS amis D'AUGUSTE
à Rome.
VIII
se vend A AMSTERDAM *Par* PIERRE MORTIER *Avec Privil.*

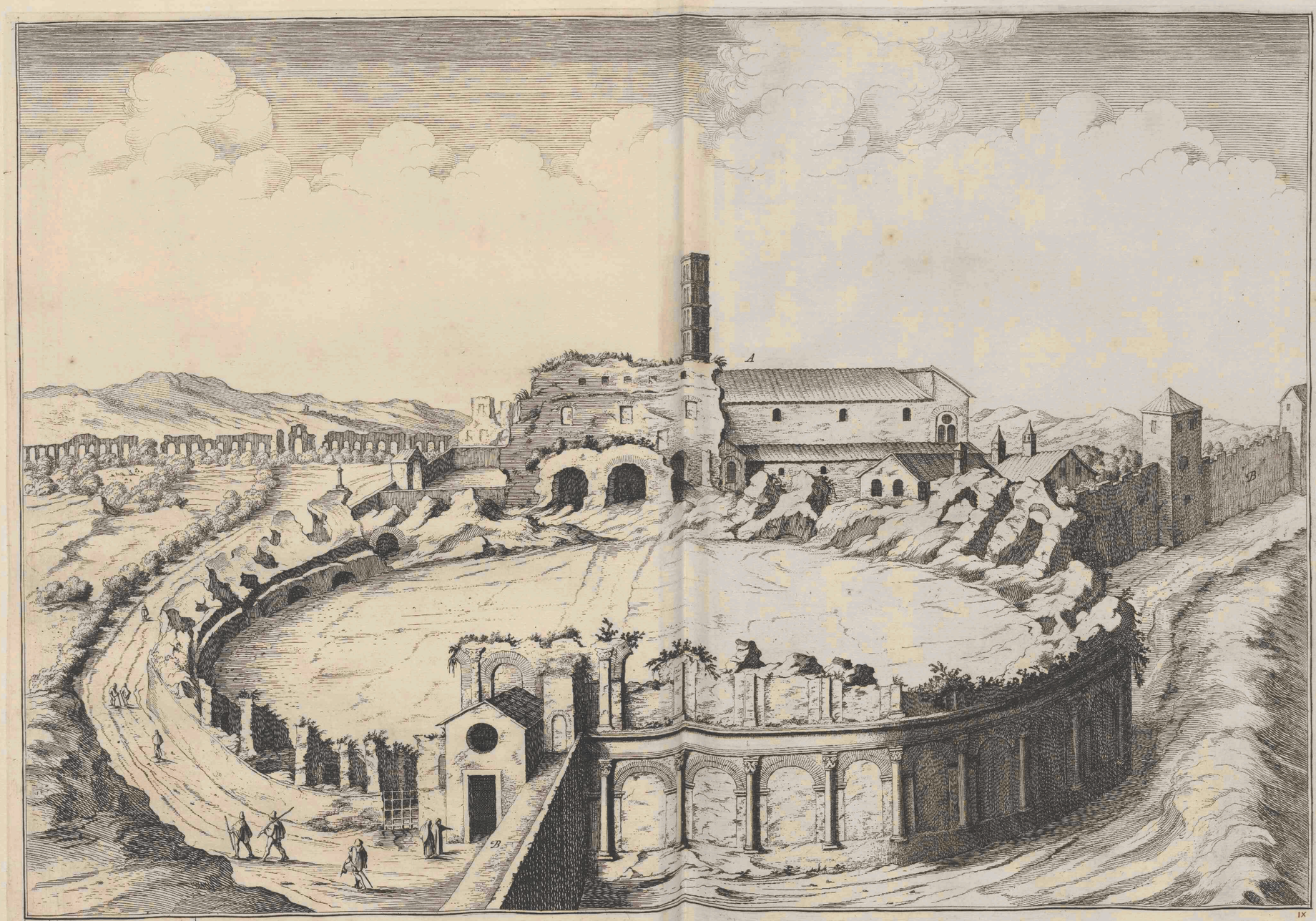

A. Santa Croce in Hierusalem
B B. Le Mura della Città.

A. Ste Croix à Ierusalem.
BB. les Murailles de la Ville.

AMPHITHEATRI CASTRENSIS RVDERA.

L'AMPHITHEATRE des Soldats, Derrière Ste Croix à Ierusalem, A ROME.

A AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER Avec Privil.

THEATRVM MARCELLI.

nunc

PALATIVM SABELLORVM.

I. SCÆNA.
II. PROSCÆNIVM.
III. PVLPITVM.
IIII. ORCHESTRA.
V. PODIA sive CVNEI.
VI. CAVEA.
VII. CORVS.

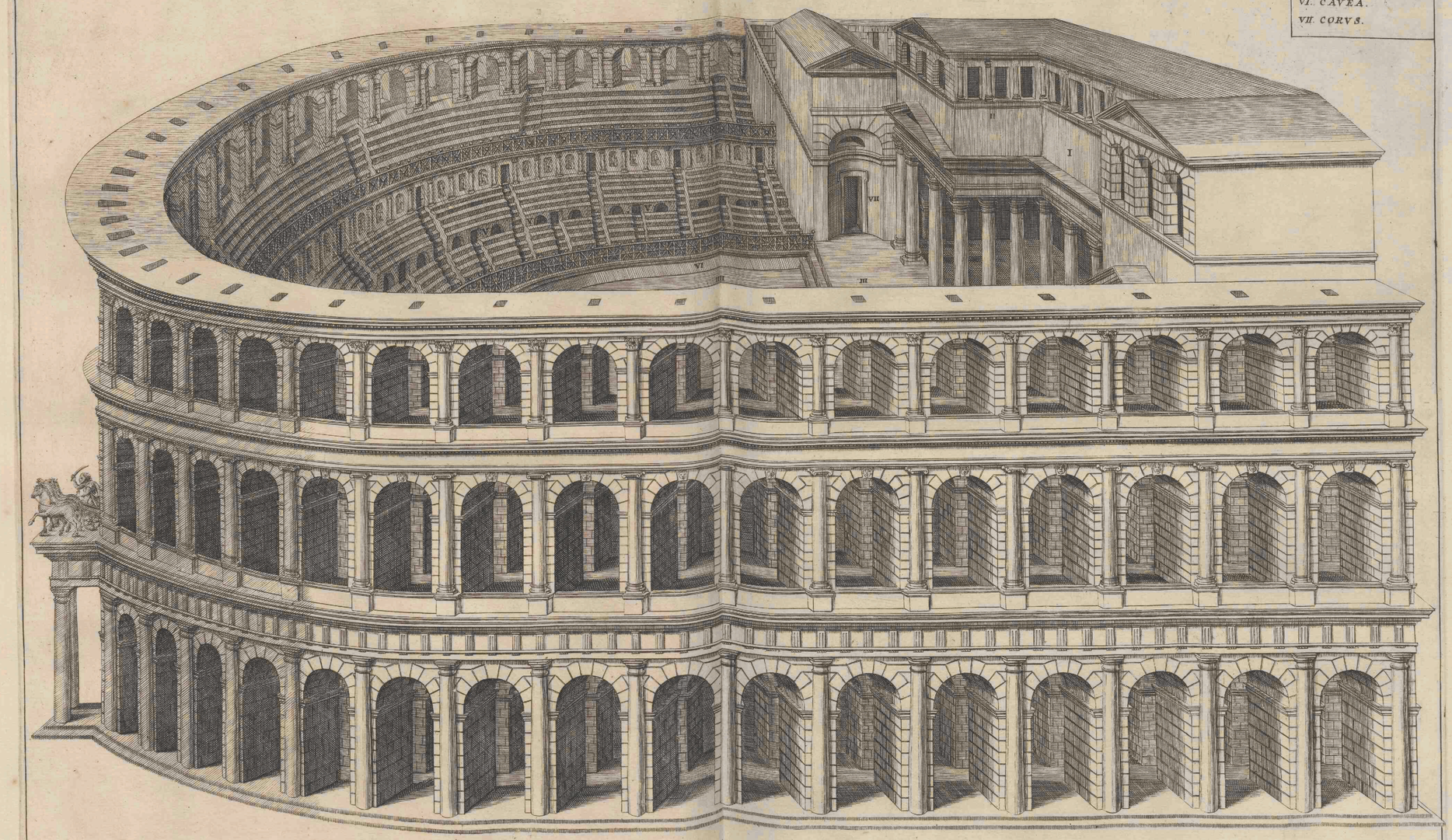

Le THEATRE DE MARCELLUS à Present Le PALAIS des SABELLI A AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER *Avec Privilege*.

NAUMACHIE ou COMBAT NAVAL de l'EMPEREUR DOMITIEN. Se vend A AMSTERDAM. Chez PIERRE MORTIER. Avec Privilege

NAVMACHIA DOMITIANI.

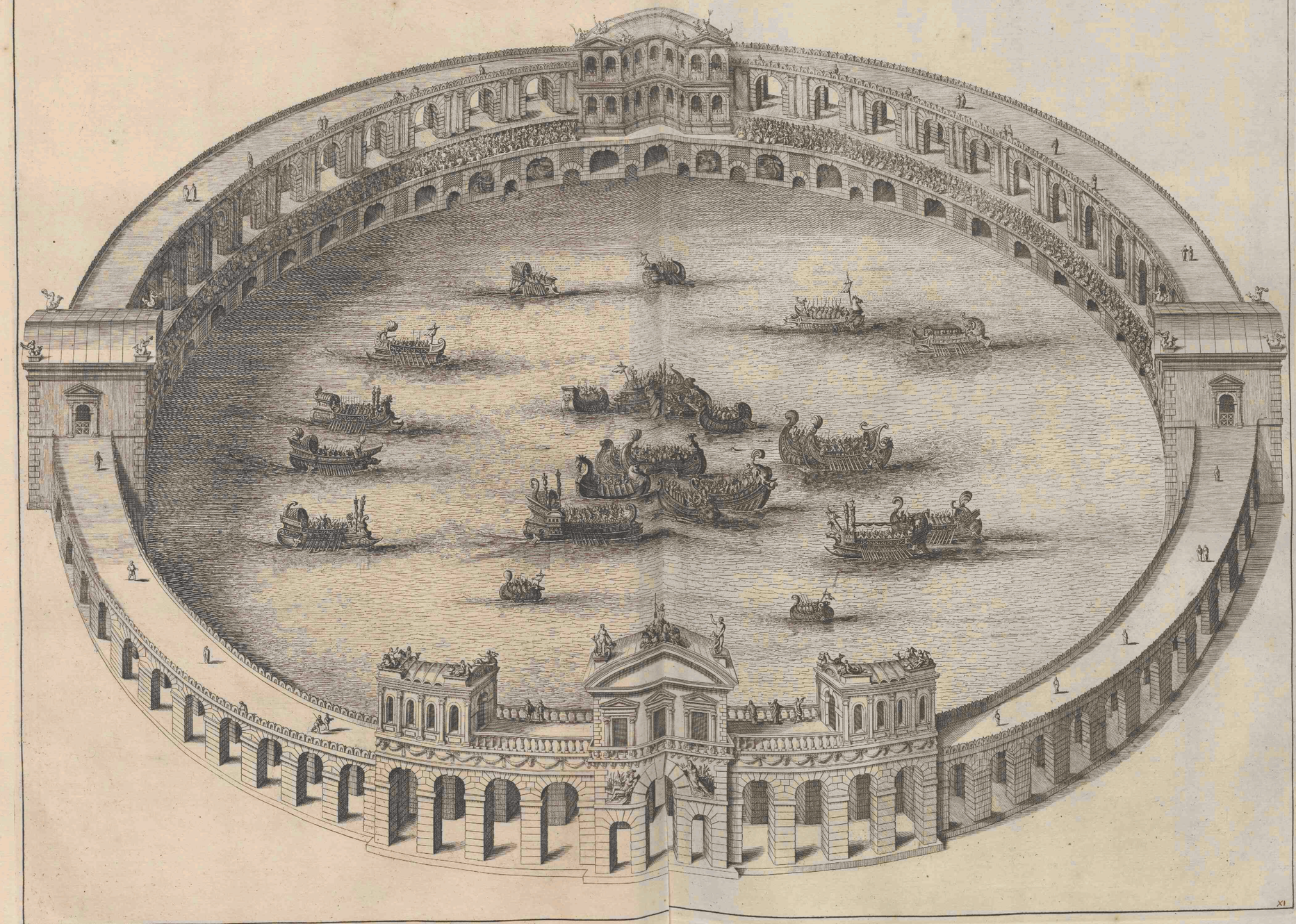

CIRCVS MAXIMVS.

LE GRAND CIRQUE, a Rome.

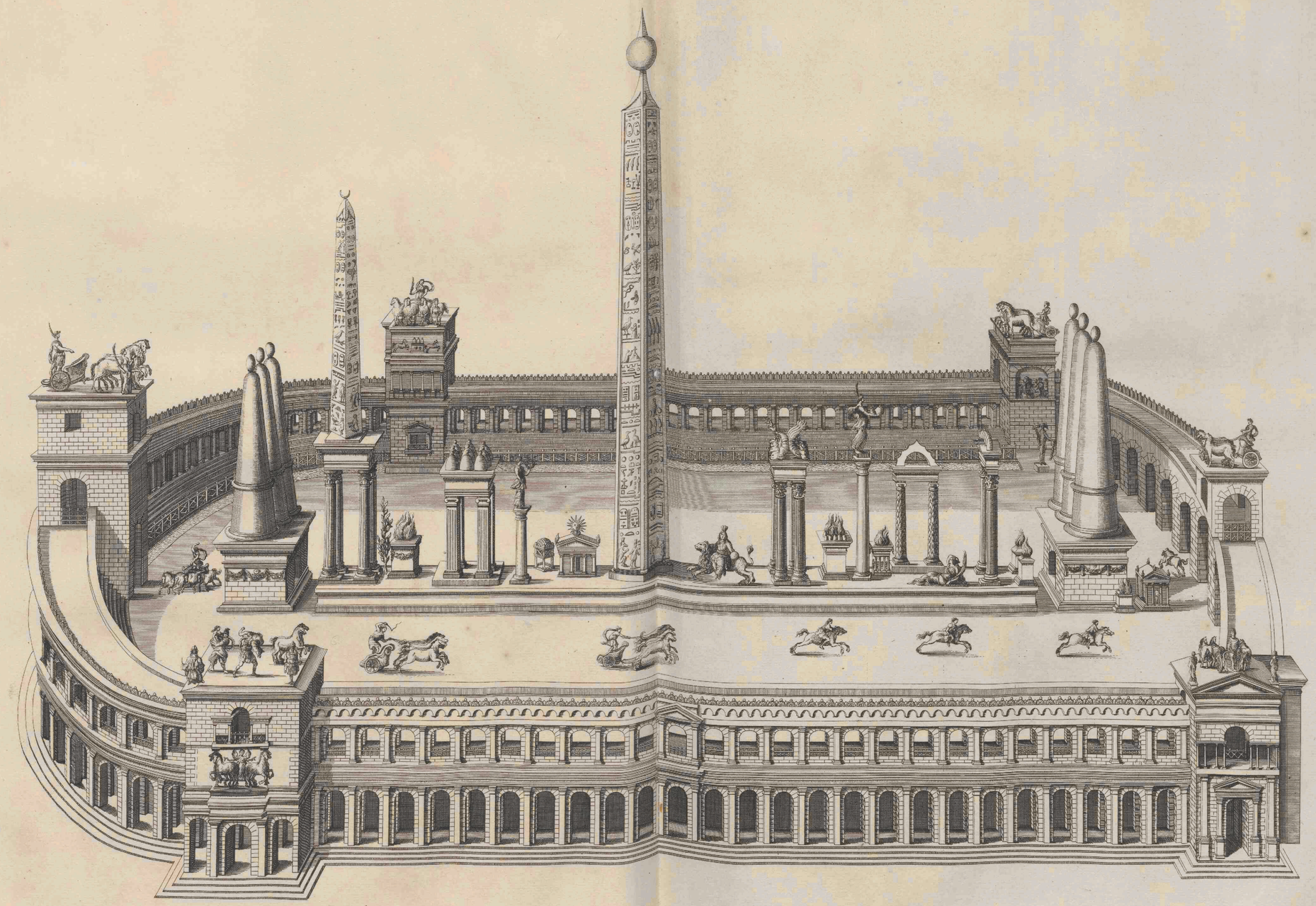

CIRCI MAXIMI et PALATII MAIORIS.

LE GRAND CIRQUE, et PALAIS de l'EMPEREUR, tel qu'on le voit a present a Rome.

CIRCVS FLAMINIVS

E Veterum monumentis in Lucem eductus.

Le CIRQUE de FLAMINIUS a ROME.

Nobilissimo. Amplissimo.
Prudentissimo.
D. CORNELIO DE GRAEF,
LIBERO DOMINO
IN POLSBROECK,
CONSVLI AC SENATORI
REIPVBL. AMSTELÆDAMENSIS.
Accuratam hanc Circi Flaminii Tabulam
D. D. D.
J. Blaev.

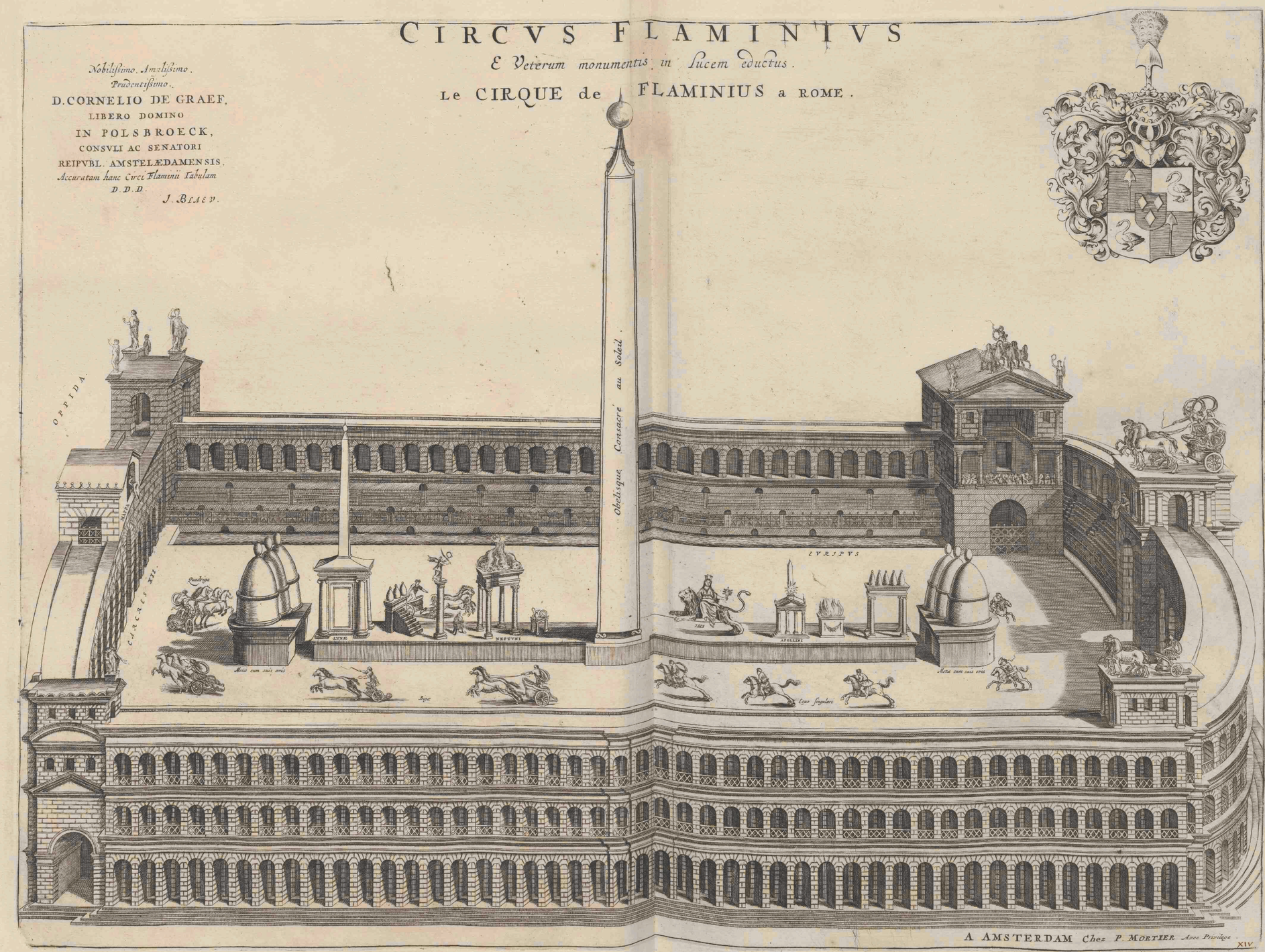

A AMSTERDAM *Chez P. MORTIER Avec Privilege*

CIRCI CARACALLÆ, Iuxta Viam Appiam, hodierna Vestigia.

CIRQUE DE CARACALLE, hors de Rome.

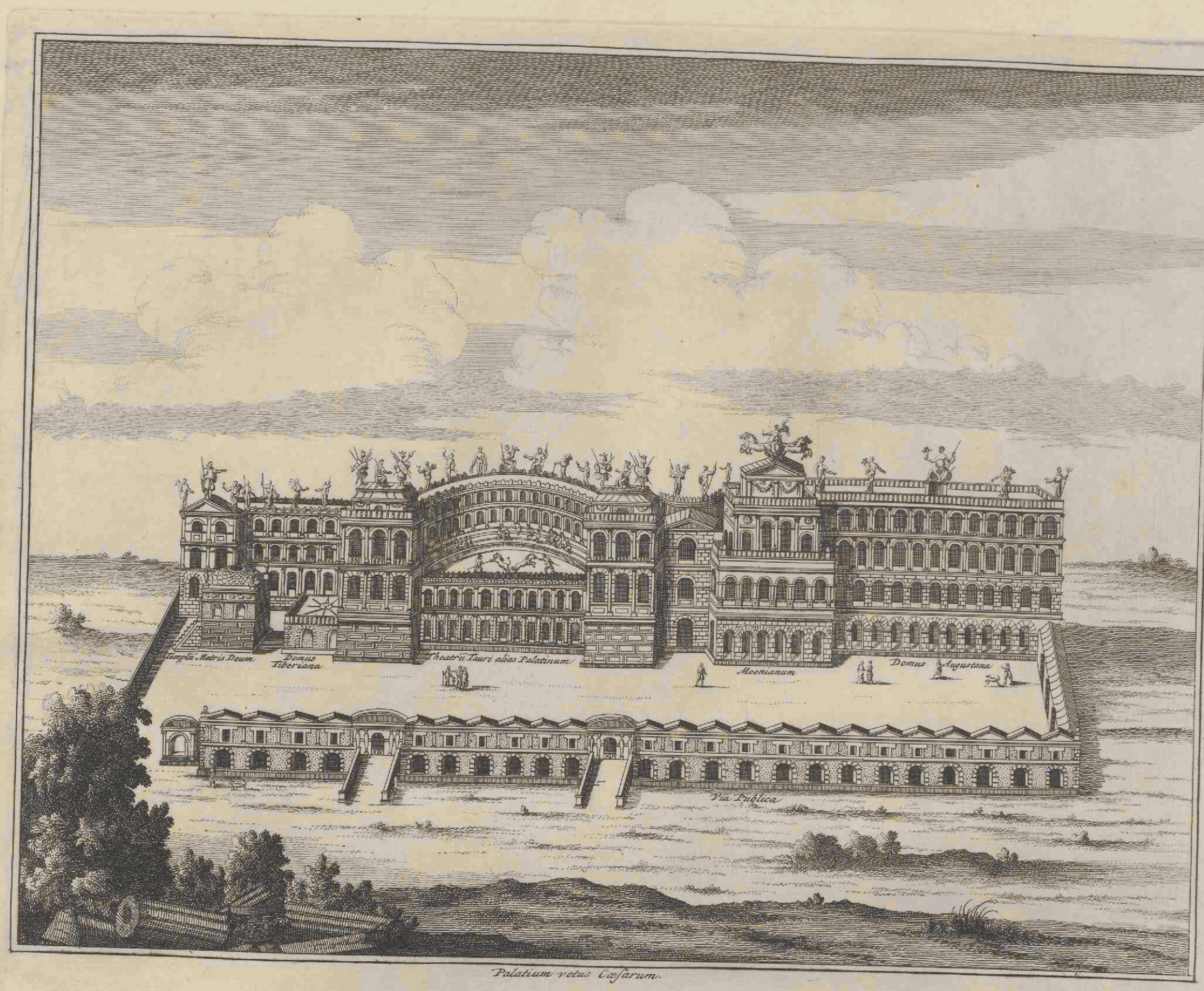

Palatium vetus Cæsarum.

Arcus Imp. Gallieno. à Rome.

XVI

GALLIENO. CLEMENTISSIMO. PRINCIPI. CVIVS. INVICTA VIRTVS. SOLA. PIETATE. SVPERATA. EST. ET. SALONINAE
SANCTISSIMAE. AVG. M. AVRELIVS . VICTOR . DEDICATISSIMVS. NVMINI. MAIESTATIQVE. EORVM.

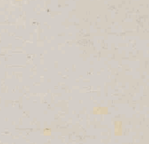

Scala Palmor.

XVII.

ARCVS GALLIENI

AMSTELODAMI Apud P. MORTIER Cum Privilegio.

Scala Pedum rum

ARCVS IMPERATORIS TITI IN REGIONE AMPHITHEATRI, AMSTELODAMI Apud P. MORTIER Cum Privilegio. XVIII.

IMP. CAES. LVCIO. SEPTIMIO. M. FIL. SEVERO. PIO. PERTINACI. AVG. PATRI. PATRIAE. PARTHICO. ARABICO. ET.
PARTHICO. ADIABENICO. PONTIFIC. MAXIMO. TRIBVNIC. POTEST. XI. IMP. XI. COS. III. PROCOS. ET.
IMP. CAES. M. AVRELIO. L. FIL. ANTONINO. AVG. PIO. FELICI. TRIBVNIC. POTEST. VI. COS. PROCOS. P. P.
OPTIMIS. FORTISSIMISQVE. PRINCIPIBVS.
OB. REMPVBLICAM. RESTITVTAM. IMPERIVMQVE. POPVLI. ROMANI. PROPAGATVM.
INSIGNIBVS. VIRTVTIBVS. EORVM. DOMI. FORISQVE. S. P. Q. R.

L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. X.

PROFECTIO AVG. S. C.

P. M. TRP. VIII. COS. II. P. P.

PART. ARAB. PART. ADIAB. COS. II. P. P.

ARCUS LUCII SEPTIMII SEVERI AUGUSTII, IN REGIONE FORI ROMANI. AMSTELODAMI Apud PETRI MORTIER Cum Privilegio. XIX.

IMP. CAES. L. SEPTIMIO. SEVERO. PIO. PERTINACI. AVG. ARABIC. ADIABENIC. PARTH. MAX. FORTISSIMO. FELICISSIMO
PONTIF. MAX. TRIB. POTEST. XII. IMP. XI. COS. III. PATRI. PATRIAE. ET.
IMP. CAES. M. AVRELIO. ANTONINO. PIO. FELICE. AVG. TRIB. POTEST. VII. COS. III. P. P. PROCOS. FORTISSIMO. FELICISSIMOQVE. PRINCIPI. ET
IVLIAE. AVG. MATRI. AVG. N. ET. CASTRORVM. ET. SENATVS. ET. PATRIAE. ET. IMP. CAES. M. AVRELI. ANTONINI. PII. FELICIS. AVG.
PARTICI. MAXIMI. BRITTANNICI. MAXIMI
ARGENTARI. ET. NEGOTIANTES. BOARI. HVIVS LOCI QVI INVENERE DEVOTI. NVMINI. EORVM.

SEVERVS. PIVS. AVG. P. M. TRP. XII.

COS III LVD SAEC FEC S C

DIS. AVSP. CIB. TRP. II. COS. II. P. P.

IVLIA. AVGVSTA. PIA. FELIX. AVG

MATER CASTRORVM

MATRI. AVG. MAT. SEN. M. PATR.

Palmor
5 10

ARCVS SEPTIMII SEVERI IN FORO BOARIO, a ROME, et se Vend A AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER.

IMP. CAES. FL. CONSTANTINO MAXIMO
P. F. AVGVSTO S.P.Q.R.
QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS
MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO
TAM DE TYRANNO QVAM DE OMNI EIVS
FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS
REMPVBLICAM VLTVS EST ARMIS
ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

SIC. X.

SIC. XX.

CONSTANTINI MAXIMI ARCVS PROPE AMPHITHEATRVM FLAVIVM, AMSTELODAMI Apud P. MORTIER Cum Privilegio.

XXI.

ARCVS PORTVGALLIÆ DICTVS OLIM IN VIA FLAMINIA AD ÆDEMS. LAVRENTII IN LVCINA IN REGIONE CAMPI MARTII. AMSTELODAMI Apud P. MORTIER Cum Privilegio.

XXII.

Arcs de Triomphe des Empereurs, qui étoient autrefois a Rome, & que l'on ne voit presentement que sur des anciennes Médailles.

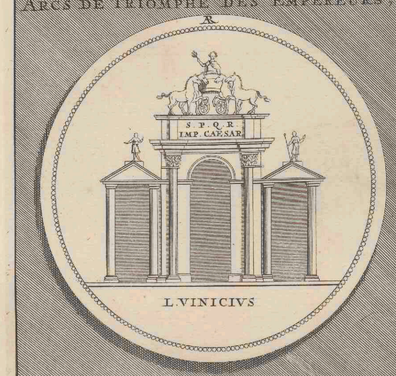

1. Arc de Triomphe eleve par le Senat & par le Peuple Romain a l'Honneur d'Auguste.

2. Arc de Triomphe dedié a Auguste a Cause de la Victoire Emportée sur les Parthes et les Cantabres.

3. Arc de Triomphe dressé a l'honneur de Drusus Victorieux a l'Expedition d'Allemagne

4. L'autre façade de ce même Arc de Triomphe avec la statue de Drusus Triomphant

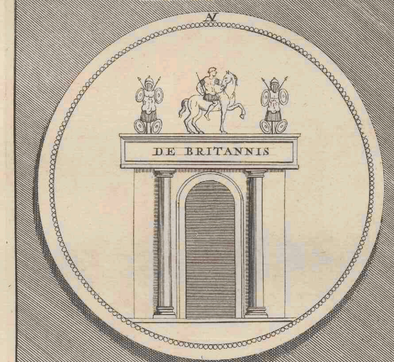

5. Arc erigé a l'occasion du Triomphe que l'Empereur Claude remporta sur la Bretagne

6. Arc de Triomphe dressé a Neron a cause de la victoire que Corbulon avoit remportée sur les Parthes

7. Arc de Triomphe erigé par le Senat a l'Empereur Galba parce qu'il avoit remis au Peuple le quart des Impots

8. Arc de Triomphe erigé a l'Honneur de Domitien a cause de la victoire remportée sur les Allemans

9. Arc de Triomphe que Domitien, ne fit dresser les Arcs de Plusieurs autres

10. Arc de Triomphe chargé des trophées de la victoire remportée en Allemagne

11. Arc de Triomphe elevé a l'honneur de Trajan. &c.

12. Arc de Triomphe dressé a l'honneur de Severe & de Antonin après qu'ils eurent defait les Parthes

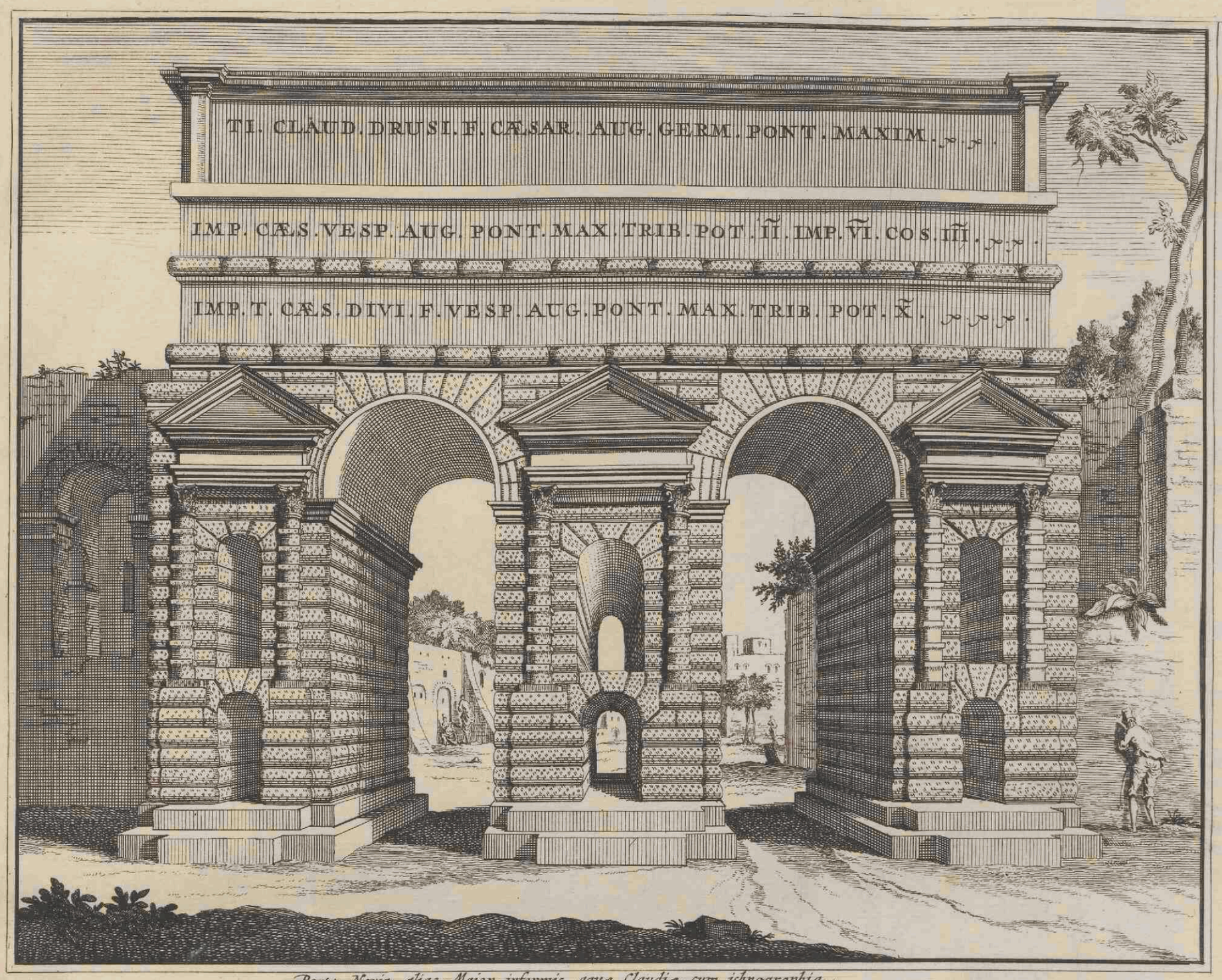

Porta Nævia, alias Major, informis aquæ Claudiæ, cum ichnographia.

Arcus Domitiani, Postæ Dictus, di Porto Gallo. à Rome.

Arcus Septimij

Arcus Titi Vespasiani à Rome.

ARCVS INTERIOR IN REGIONE LEONUM

FORMA AQVARVM
MARCIÆ, TEPVLÆ, *et* IVLIÆ;
nunc *Appellatur*
PORTA S. LAVRENTII.

Aqueduc de Marcia, Tepula, & Iulia apellé à present la Porte S. Laurent à Rome. Se vénd A AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER..

PORTÆ BASSARIA.

A. Temple de Romulus et Remus. B. Temple de la Paix. C. Portique du Temple d'Antonin, et de Faustine. D. Temple de Venus. E. Tour des Soldats.

Ruines du Castellum aquæ Martiæ à Rome.

TEMPLE DE LA FORTUNE À PRESENT S.TE MARIE D'EGYPTE . À AMSTERDAM Par PIERRE MORTIER . Avec Privilege .

TEMPLVM FORTVNÆ VIRILIS nunc S. MARIÆ ÆGYPTIACÆ.

.xxx

XXXI

TEMPLI PACIS A VESPASIANO IMPERATORE ÆDIFICATI VESTIGIA.

TEMPLE DE LA PAIX. Exactement Desſinée sur le Lieu Mis au jour Par le Soin de PIERRE MORTIER *Libraire A* AMSTERDAM. *Avec Privil.*

Le Temple du Soleil Bâti par Aurelien.

Le Temple d'Antonin & de Faustine. à Rome.

Temple de Iani.

Ruine du Temple de Iani, à Rome.

SEPULCHRUM METELLORUM *Nunc vulgo* CAPO DI BOVE.

TOMBEAU DES MATELLUS OU CAPO DI BOVE.

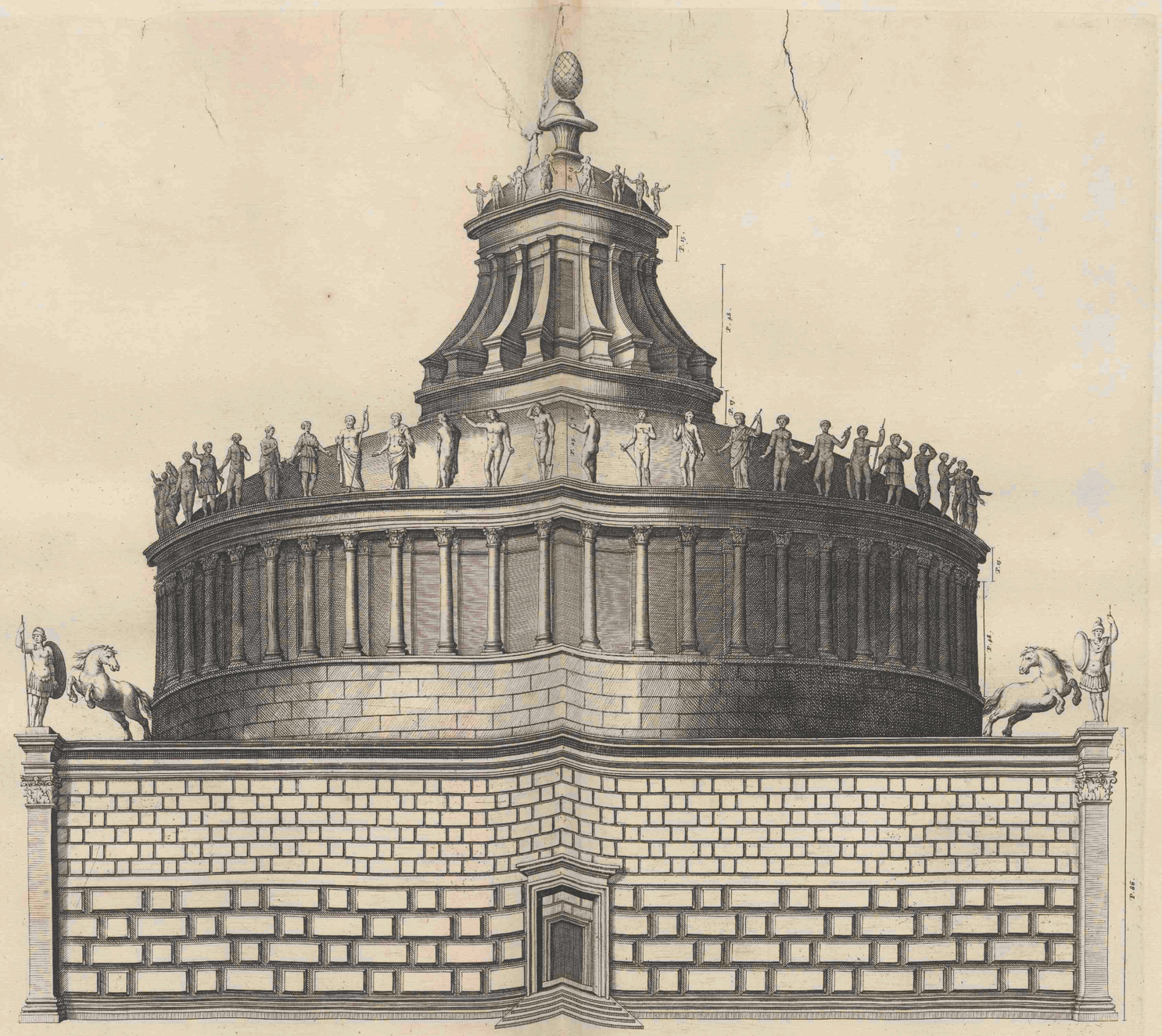

MOLES ADRIANI IMPERATORIS Nunc CASTRUM S. ANGELI.

MAUSSOLÉE DE L'EMPEREUR ADRIEN A PRESENT LE CHATEAU St ANGE. se vend A AMSTERDAM Chez P. MORTIER. Avec Privil.

XXXV

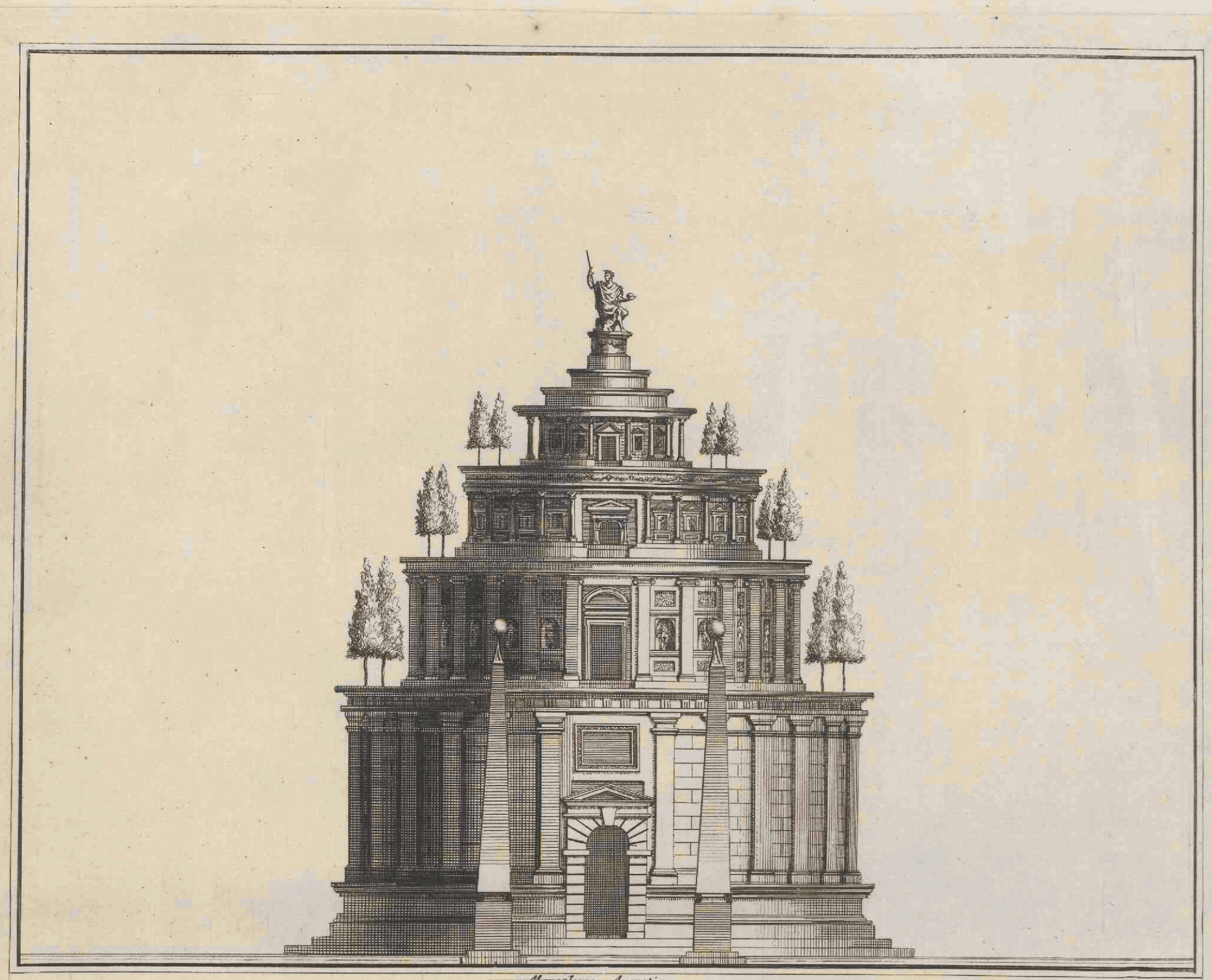

Mausoleum Augusti.

Mausoleum Augusti Vestigia. à Rome.

M. Curty Sepulchrum .

Septizonii Severi Sepulchrum . à Rome .

PYRAMIDE ou SEPULTURE de CAIUS CESTIUS A ROME se Vend A' AMSTERDAM Par *PIERRE MORTIER. Avec Privilege*

M.Ant. Antii Lupi Sepulchrum. *hors de Rome.*

XXXIX

P. Vibii Mariani Sepulchrum. *hors de Rome.*

XL

Horatiorum et Curiatiorum Sepulchrum.

Insula instar Navis, cum Templo Æsculapij. etc: à Rome.

XLI

Latus Meridionale

Latus Orientale

Latus Occidentale

Latus S.

OBELISCUS FLAMINIUS;

cujus notas hucusq; reconditas

FERDINANDUS III. CÆSAR

è tenebris in lucem vindicavit,

Opera

ATHANASII KIRCHERI,

è Societate Jesu.

AMSTELÆDAMI,

IOANNES BLAEU

EXCUDEBAT.

OBELISCUS PAMPHILIUS.

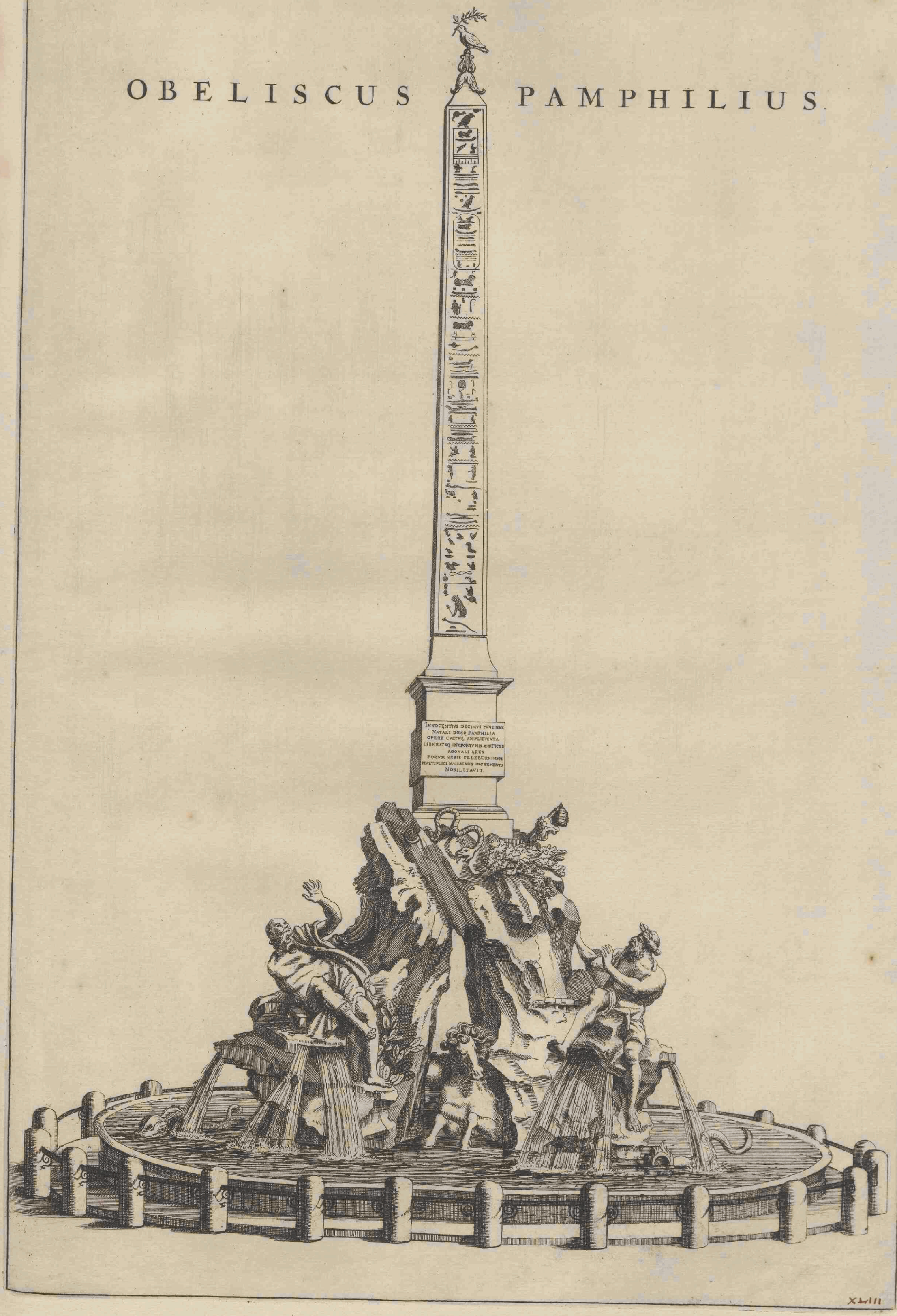

OBELISCUS PAMPHILIUS.

À LA PLACE NAUONNE A ROME.

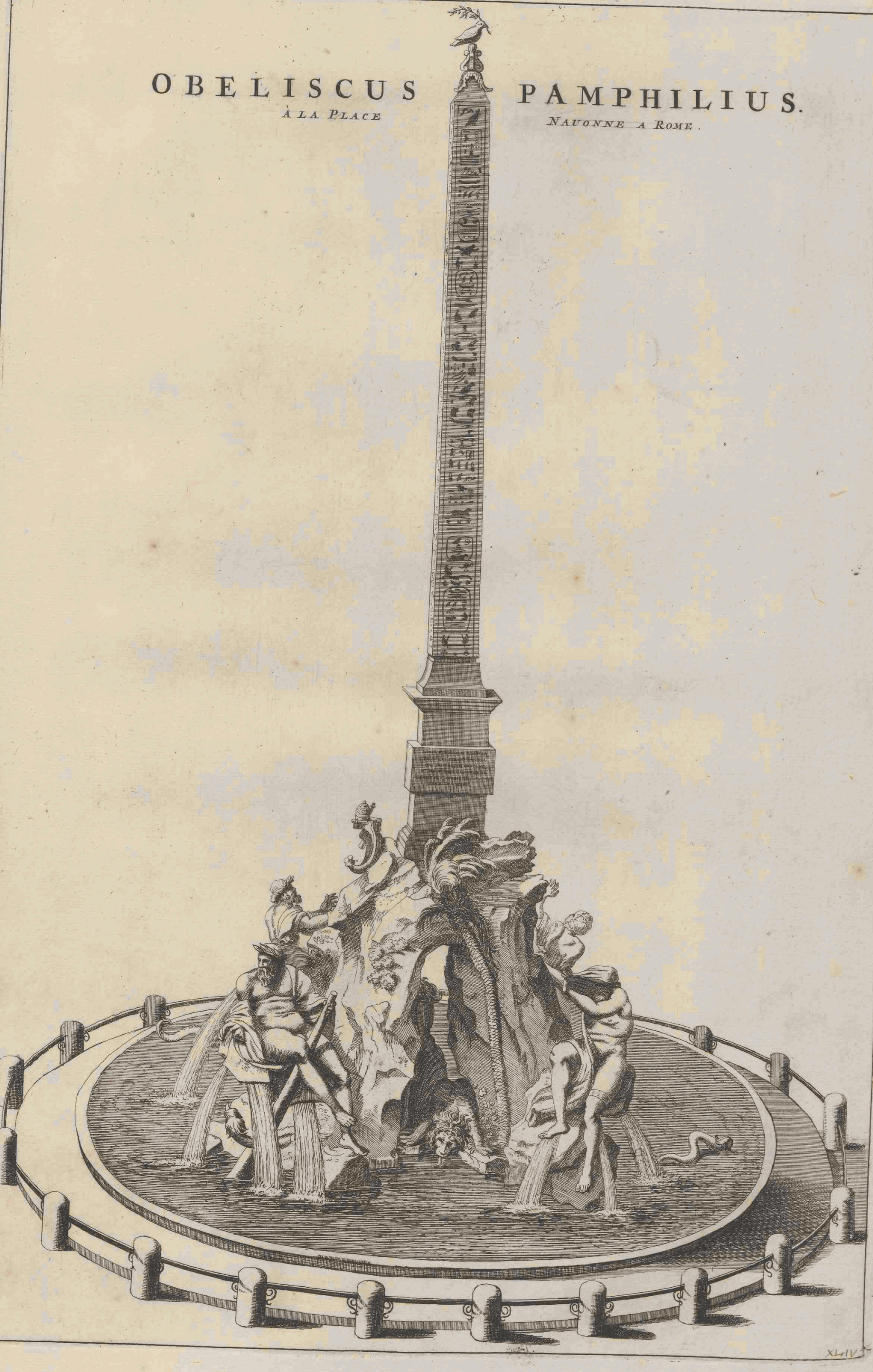

XLIV

XLV

XLVI

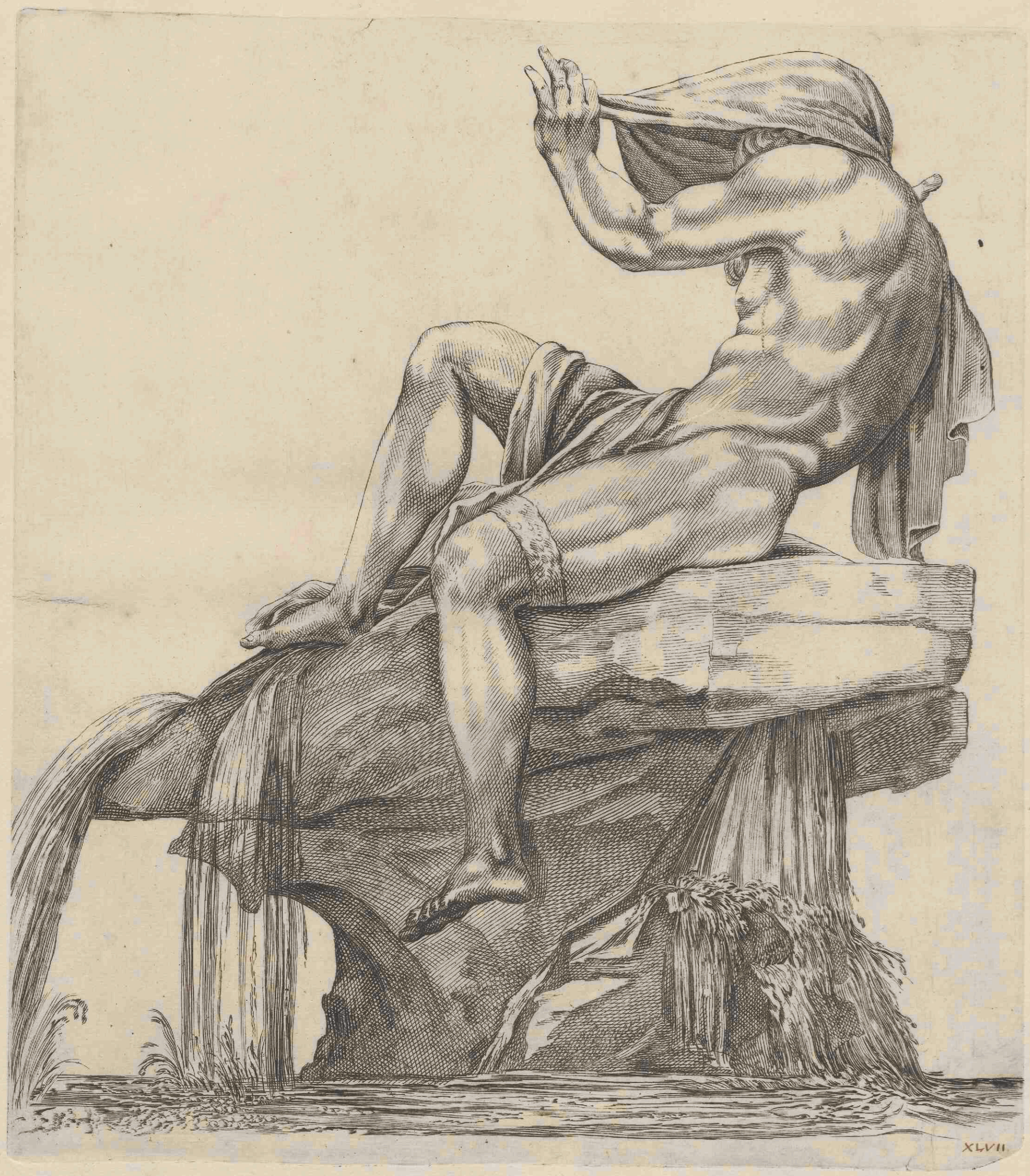

XLVII.

XLVIII

OBELISCVS MONTICOELIVS. Romæ.

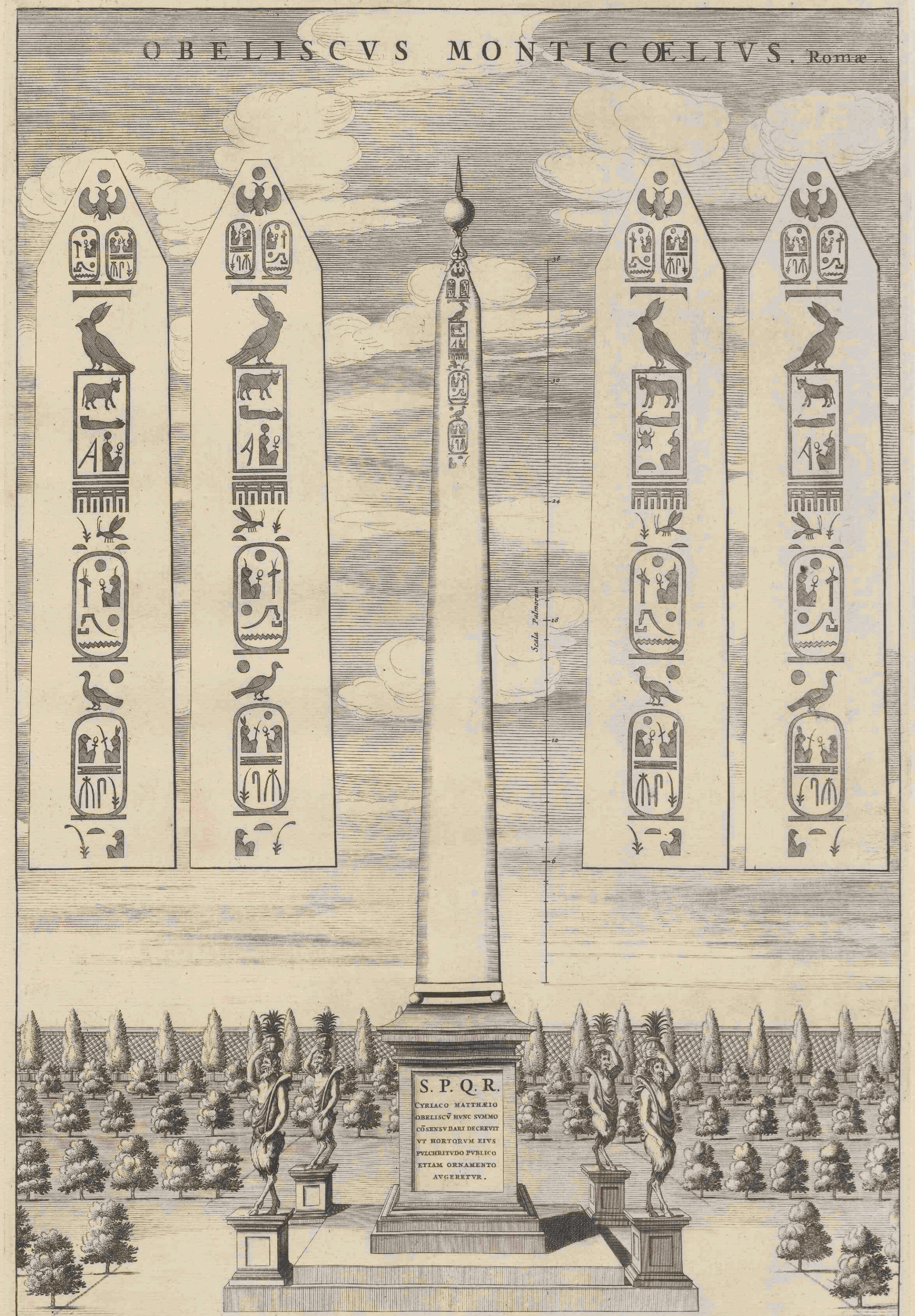

AMSTELÆDAMI,
Ex Typographejo IOANNIS BLAEV.

Latus Boreale.

Latus Meridionale.

Latus Occidentale.

Latus Orientale.

OBELISCVS,
qui olim
RAMESSEVS,
modo dictus
LATERANENSIS;

Scala Palmorum.

5 10 15 20 25

AMSTELÆDAMI,
Ex Typographejo IOANNIS BLÁEV.

Faccia uerso Tramontana

Faccia uerso Ponente

Faccia uerso Leuante

Faccia uerso mezo di

SEDENTE SIXTO V.
P. O. M. ANNO PRIMO

Luogo fuora de Cancelli, doue era il Strascino.

Parte della Piazza della Fabrica

Mezo giorno

Leuante

Ponente

Tramontana

Misura di mezzo Palmo usato ordinariamente in Roma.

Scala di Canne tre per le misure e facie della Guglia nelle quatro parti.

Scala di Canetre per le portioni del piano segnato.

Scala di Canne X per la opportione generale del sito del tutto.

Luoco piu alto

Parte del fondo di Campo Santo

Parte di Campo Santo tagliata per mettere la piazza con la pendice, e per comodo di condurre le acque.

Portone di Campo Santo.

Cancelli di Campo Santo.

Cappella di Sisto papa quarto

Arcolaio del Portone di San Pietro.

DOMENICO FONTANA INVENTORE

Pianta del sito della Piazza fatta per alogare la Guglia, e della situatione di tutti gli Argani secondo, che puntalmente si trouarono il mezo giorno, che si drizzo con la magnetica inclinatione di tutte le poleggie, e capi rispondenti a medesimi Argani contrasegnati per numeri nel modo proprio che seruirono all Imprese, con tutti quattro le facce della medesima Guglia nelle quali si mostra l'attraccature delle traui &c.

A Piazza della facciata di S. Pietro, dentro la quale sono piantati tre Argani.
B Due aperture fatte ne i muri della facciata suprema per il passeggio de canapi di detta Guglia, che calando dentro essi entrano dentro essa piazza.
C Forma del sito del Cubilo, la quale mostra il luogo doue erano legate le tre gruppe, tre delle quali erano doppie sono segnate con due numeri in segno, che essa tocca rispondeua a due Argani nodi del medesimo numero.
L'e Lettere Here Con innumerabili loro congiunte, sono tutte quelle Argani de notomo, quando insieme e caualli erano in ricapchellano, e incominciando a muouere in segno nella prima mossa del trascinar dette gru.
Il Segno, che mostra che ad ogni argano erano tre homini a tirare, e canape erano numero piu secondo il Cerchio di detto Argano multiplicato per ordine loro, e di loro che rispondeua alle poleggie da lugo, alle traglie in cima di Castelli, et alcune altre quattro facce della Guglia.

Romæ Apud Bartholomæi Grassium. Cum Priuilegio.

IO. GVERRA MVT. LINEAVIT. ET. IMPRIMI. CVRAVIT

Natalis Bonifacius Sibenicensis Forit

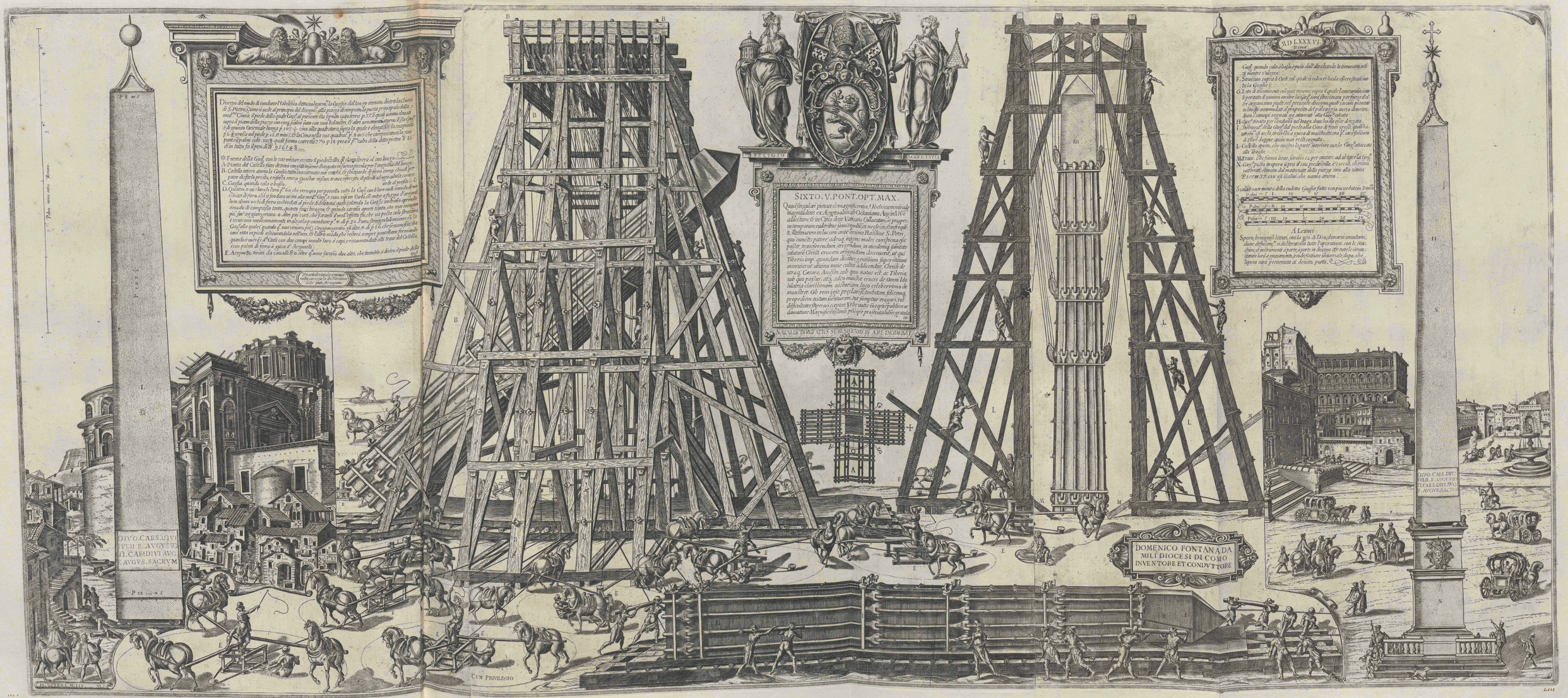

Gug.a quando cala a basso, e quello dell'altra quando la tornarano in piedi per mettere a luoghi

F. Sarà fatto sopra il Cortile sud. quale si vedrà essere stato fatto per tale Guglia

G. Loco destinato per collocare essa Guglia sopra il quale luogo si vedrà un Epitaffio il nome del quale non si sa, ma si crede che sia stato posto per memoria di qualche Cristiano

H. Guglia tirata per condurla nel luogo, dove ha da esser drizzata

I. Ambroeus della Guglia dal piede alla Cima di ferro espressi, quali hanno servito per tirare la guglia da mascherotto in p.a sarà finita di tirare doppo, acciò non resti segnata

L. Castello aperto, che mostra le parte interiore con la Gug.a attaccata alla Triaca

M. Travi, che fanno leue, servito a 2 per animare, ad alzare la Gug.a

N. Gug.a posta sopra il suo piedestallo, e cioè, ch'era sofferta, distante dal muramento della piazza fino alla summa P. 1 e m. 37. con gli scalini, che vanno attorno

Scala di misura della detta Guglia fatta con piu occhiali p. 3 m. 8

A Lettori

Spero, benigniss.i lettori, con la gra. di Dio, donarvi immediate, dopo questa, la declaratione delle Operationi, con le Machine, che ordinariamente a parte quarta in disegno ho notate, e tenute a mano, e finalmente la vniuersale, dopo, che sopra sarà pertenuta al desiato porto.

FABRICA NVOVA DE LA CHIESA DE S. PIETRO
DOMENICO FOTANA DA MILI DIOCESI DI COMO ARCHIT. E CONDVTTORE.
In Roma. Natal Bonifacio de Sebenicco Fece. A Agosto. 1586
DOMINICI FONT. EPIGRES
AN. AGEN. XXXXIII.
Cum Priuilegio.
IO. GVERRA MVT. LINEAVIT ET IMPRIMI. CVRAVIT.

Columna Trajani. *à Rome.*

LV

Columna Antonini. *à Rome.*

PANTHEON nunc vulgo LA ROTVNDA.

PANTHEON OU LA ROTONDE A ROME

LE DEDANS DU PANTHEON. Se Vend A AMSTERDAM Chez P. MORTIER. Avec Privil.t

FACIES PANTHEI INTERNA.

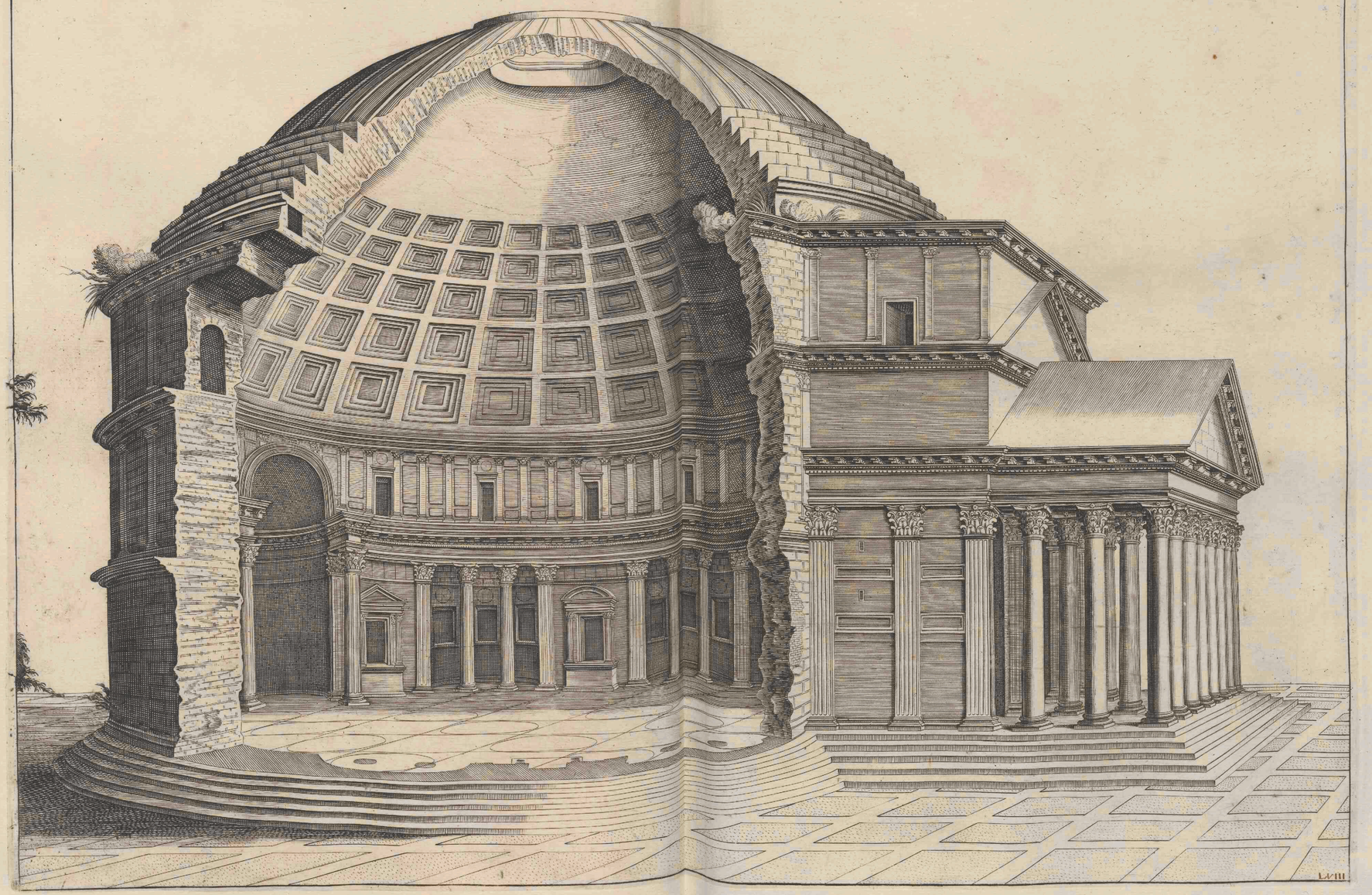

LVIII

PANTHEI FUNDAMENTA.

FONDEMENS DU PANTHEON.

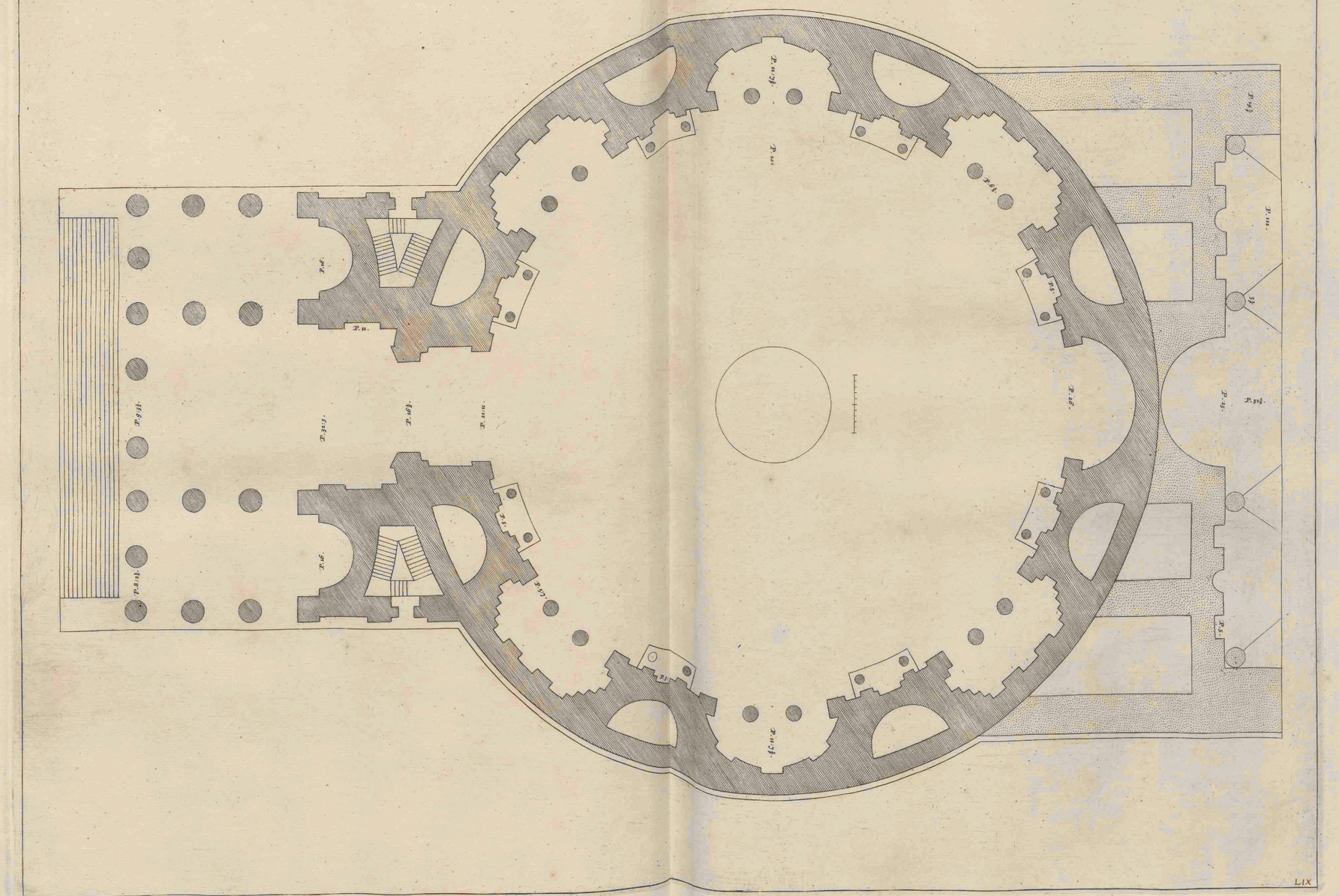

VEUE DELA PIAZZA DEL POPOLO AVEC LES NOUVELLES EDIFICES DELA VILLE DE ROME.

1. *l'Oblisque.*
2. *l'Eglise de S. Maria di Monte Santo.*
3. *l'Eglise de S. Maria de Miracoli.*
4. *Porte du Convent des Augustins.*
5. *Rue qui va ala Place d'Espange.*
6. *Rue del Corso.*
7. *Rue di Ripetta.*
8. *Palazzo et Giardino del Ser^mo Gran Duca sul M^te Pincio.*
9. *l'Eglise et Convent della Trinita di Monti.*
10. *Palais du Pape sur le Quirinal.*
11. *Campanile di Santo Andrea del Fratte.*
12. *l'Eglise de S. Athanasio.*
13. *l'Eglise de Iesus Maria.*
14. *l'Eglise des Iesuite.*
15. *Palais des Borgese.*
16. *la Retonde.*
17. *Palais de Capponi.*
18. *Couple di S. Carlo à Catinarò.*
19. *Campanile dello Studio della Sapienza.*
20. *Cupola di Santo Andrea della Valle.*
21. *Campanile di Santo Agostino.*
22. *Collegio Clementino.*

Se Vend A AMSTERDAM *Chez* PIERRE MORTIER. *Avec Privilege.*

LXI

VEUE DE LA PIAZZA NAVONA A ROME, et se Vend A AMSTERDAM, Chez PIERRE MORTIER Cum Privilege, *Cette Place est Longue de 1134. Palmi Architettonici et 243. de Large.*

1. Palais de Panfilio. 2. l'Eglise de S. Agnese. 3. Pallais dela ditte Eglise. 4. Pallais de S. S.ri di Cupis. 5. Obellisco et Fontaine au milieu dela Place. 6. l'Eglise et l'Hospitaux de S. Giomaco. 7. Fontaine du Neptune. 8. Fontaine qui Corespon. avec celle du Neptune. 9. Pallais du Duc Altemps. 10. Torre Sanguiana.

VEUE DE LA PIAZZA DELLA SACROSANTA BASILICA LATERANENSE MADRE E CAPO DI TUTTE LE CHIESE DI ROMA.

1. l'Église de St. Iean de Latran. 2. Palais bâti par Sixti V. 3. Obelisque haute de 145. Palmes. 4 Fontaine au pied de l'Oblisque. 5. Battistere de Constantin le grand. 6. l'Echelle Sainte. 7. Oratoire de la Confrérie de St Iean de Lateran. 8. Triclinio, ou les Papes donnoient autrefois à dîner aux Pauvres. 9. Maison des Penitenciers de St Iean. 10. l'Hôpital des Hommes. 11. l'Hôpital des Femmes.

A. AMSTERDAM chez PIERRE MORTIER. *Avec Privilege.*

1. Les Degrez et Balustrades.
2. Chemins à Côté pour monter en Carosse.
3. Place du Capitole.
4. Palais des Conseilliers.
5. Palais des Trésoriers.
6. Marc Aurele.
7. Statue de Castor et Pollux.
8. Trophée de Marius.
9. Statue de Constantin Auguste.
10. Le fils de l'Empereur Constantin.
11. Balustrade.
12. et 13. Colomnes d'orées des milles.
14. deuxe Fontaines.
15. Couple de S.te Luca.

LE FAMEUX CAPITOLE à Rome Par Rossi.

MONTE CAVALLO PALAIS DU PAPE À ROME. par G. de Rossi, *Et se vend* A AMSTERDAM *chez* PIERRE MORTIER. *Avec Privilege.*

LXIV

VEUE DU CHATEAU ET DU PONT S.t ANGE. à ROME. Chez G. de Rossi. *et se vend A AMSTERDAM Chez* PIERRE MORTIER. *Avec Privilege.*

LXV

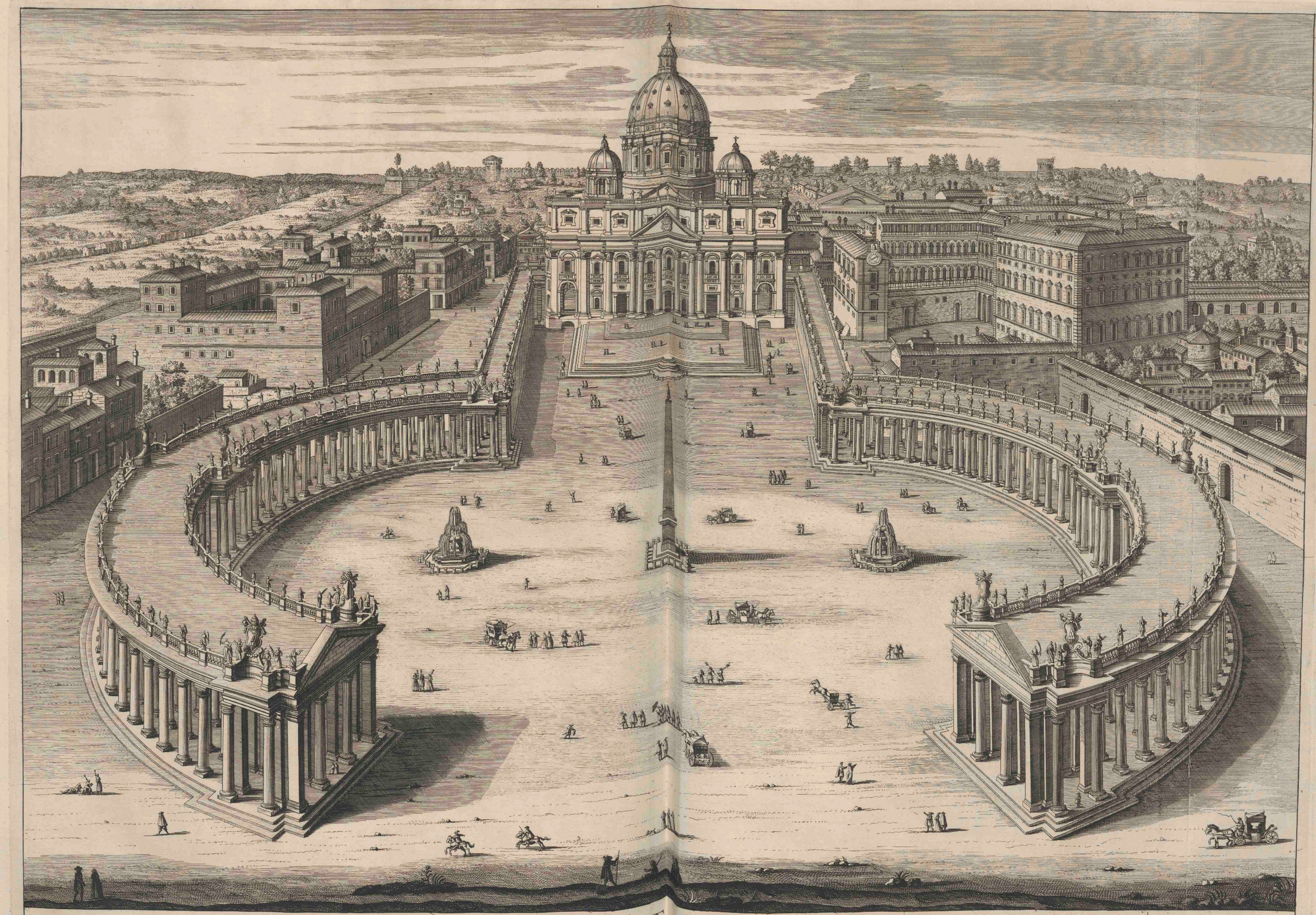

LE VATICAN ET L'EGLISE DE S. PIERRE A ROME. Par G. de Rossi. *Et se Vend* A AMSTERDAM *Chez* PIERRE MORTIER *Avec Privilege.*

LXVI

VEDVTA INTERIORE
DELLA
GRAN BASILICA DI S.PIETRO IN VATICANO
Dinuouo misurata disegnata &. intagliata da Alessandro Specchi.

DICHIARATIONE.

	Palmi
A. Pilastro compresa la Base, e Capitello alto.	145
B. Base del detto Pilastro alto.	6⅔
C. Capitello del Pilastro alto.	14
D. Architraue alto.	8⅔
E. Fregio alto.	9⅔
F. Cornice alta.	8⅔
G. Volta della Naue perpendico larmente.	60
H. Ciborio di metallo Corinto dalla cima della sua Croce sino al Pauimento alto.	123⅓
I. Fascia degli Arconi che reggono la Cuppola alta.	9
K. Architraue alto.	7
L. Fregio alto.	6⅔
M. Cornice alta.	11
N. Piedestallo alto.	18
O. Pilastro compresa la Base, e Capitello alto.	50
P. Architraue Fregio, e Cornice unitamente alti.	15
Q. Piedestallo della Cuppola alto.	15
R. Altezza del sudetto Piedestallo sino all imboccatura del Cuppolino alto.	112
S. Altezza dalla sudetto imboccatura sino sotto l'ordine de Pilastri.	19
T. Altezza dalla Base de Pilastri sino sotto lanolta del Cuppolino.	64
V. Altezza dal termine della volta sino alla somita della Croce.	71⅔
X. Palla nel diametro larga.	11
Y. Altezza della Croce.	20

Diametro del uano interiore della Cuppola da un muro all altro P. 198.
Altezza dal Pauimento della Chiesa sino alla somita della Croce sopra la Palla P. 398.
Larghezza delle Naue di mezo P. 122. nella maggior larghezza.
Lunghezza della Croce delle Naue da Mezzogiorno à Tramontana P. 606⅔.
Lunghezza della Basilica da Leuante à Ponente esclusi imuri P. 823⅓.

AMSTERDAMO. Appresso PIETRO MORTIER Cum Privilegio.

Misura del Palmo Romano Architettonico.

PROSPETTO DEL TEATRO

THEATRE
Qu'on dresse dans
L'EGLISE DE S^T PIERRE à ROME.
Pour la Canonisation des Saints, et Pour d'Autres Services Solemnels. Molinos y fut Comdanné.
A ROME Chez G. de Rossi.
et se Vend A AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER.
Avec Privilege

A. Le Pape.
B. Cardinaux Assistans.
C. Cardinaux Diacres Assistans.
D. Cardinaux.
E. Patriarches Archevêques et Evêques Assistans.
F. Archevêques, et Evêques qui ne sont pas Assistans.
G. Penitenciers.
H. Ambassadeurs et les Princes.
I. L'Auditeur de la Chambre Apostolique Trésorier, Protonotaire, et Generaux des Mendians.
K. Confesrateurs.
L. L'Ambassadeur de Ferrare.
M. le Maitre du St Office.
N. Auditeurs du Tribunal Souverain de la Rote.
O. Clercs de la Chambre.
P. Conseillers de la Signature.
Q. Abbreviateurs.
R. Referendary.
S. Valets de Chambre, ou Valets de la Garderobbe.
T. Valets de Chambre d'Honneur.
V. Chappelains Secrets et Communs.
X. Advocats du Consistoire, &c.
Z. les Pages, ou Caudatary.

LA CHAIRE DE S.T PIERRE
Dans Vn Riche Tabernacle de bronze
doré Soutenue par 4 Docteurs
de l'Eglise, derriere le Grand
Autel de S.t Pierre à Rome.

CATHEDRAM S. PETRI *in interiori templi fronte ingredientibus ab ipso limine, e regione aspectabilem,* ALEXANDER VII. PONT. MAX. *decentius collocauit, exornauitq*
Sancti Ecclesiæ Doctores Athanasius, Io. Chrisostomus, Ambrosius, Augustinus, colossea statua vnica aeris fusura expressi, thecam sustinent, qua includitur. Angeli, nubes, radij, de cælo ambiunt. Spiritus Sanctus columbæ specie
supereminens opus coronat. Basis ex Iaspide, uario pretiosoq. distincta lapide. Cætera ex Ære auro superinducto. A. S. MDCLXVI.

LXIX

Scala di Palmi 50 Romani

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 20 30 40 50

Palmo Romano

se vend A. AMSTERDAM Chez PIERRE MORTIER, Avec Privilege.

LXIX

CAVALCADE quand le PAPE Prend Possession de l'Eveché de S.t IEAN DE LATTRAN .

Prima guardia de' Cavalli leggieri .
La Premiere Garde de Chevaux Legers .

Valigie delli Eminent.mi Sig.ri Cardinali, per ordine secondo i gradi .
Malgie des Cardinaux Selon leux Rang .

Mazzieri delli Em.mi Sig.ri Cardinali .
Porte-Masses des Cardinaux .

Molti gentilhuomini superbamente vestiti .
Gentils-hommes richement Habillés .

Venti chinee coperte di broccato d'oro, guarnite di piastre d'argento .
Vinct Mulets Couverts d'or et d'Argent .

Gran numero di Scudieri Vestiti de scarlatto .
Escuyers habillés d'escarlate .

Valigie di S. S.tà
Rang de S.S .

Trombetti .
Trompettes .

Lancia spezzata di N. S.
Soldats avec la Lance .

Gentilhuomini di Corte .
Gentilshommes de la Cour .

Caudatarii delli Em.mi Sig.ri Cardinali .
Pages des Cardinaux .

Maestro di Stalla di N. S .
Maître d'Escurie de S.S .

Lettighe guarnite di veluto rosso et oro .
Litieres garnies de Velours d'or .

Molti Sig.ri Romani riccamente vestiti cõ livree bellissime .
Seigneurs Romains Richement Habillés .

Cubicularii, capellani, e altri camerieri .
Valets de Chambre &c .

Camerieri di honore e segreti, vestiti de scarlatto, con le rivolte di pelle bianche e capucci .
Valets de Chambre d'Honneur .

Li quattro camerieri segreti cõ capelli di velluto rosso di N. Sig.re
Quatre Valets de Chambre portant les Chapeaux rouges des Cardinaux .

Ambasciatori, Principi, e Sig.ri Titolati .
Ambassadeurs, Princes &c .

Governatore è Senatore .
Gouverneurs, Secretaires &c .

Li Sig.ri Conservatori .

Baroni Romani .
Barons Romain .

Tutti li officiali principali del Campidoglio .
Officiers du Campidoglio .

Li Sig.ri Caporioni .
les Factionaris .

Cinquante Gentilhommes avec des Robes de Velours avec des Bonnets &c .

Cinquanta gentil huomini vestiti cõ robbe di velluto nero cõ berettoni, e cõ le loro belle livree .

S. S.

Esrte Maestri di S. S.

Maestri di Cerimonie

50 Palafrenieri de S.S .

50 Nobles Romains

Mazzieri di N. S.

Maestri de cerimonie .

50. palafrenieri di N.S. cõ bellissima livrea, e fra questi tutti li corsori .

50 Giovanetti Romani riccam.te vestiti intorno a S.S .

Em.mi Sig.ri Cardinali, per ordine, conforme alli gradi .
Cardinaux Selon leus rang .

Protonotarii, Vescoui, Archiescoui, e Patriarchi .
Evêques Archevesques et Patriarches .

Gran moltitudine de prelati e monsenori .
Prelats .

Due compagnie di cavalli leggieri, e li capitani, e alfieri, cõ bellissimi vestiti .
deux Compagnies des Chevaux Legers .

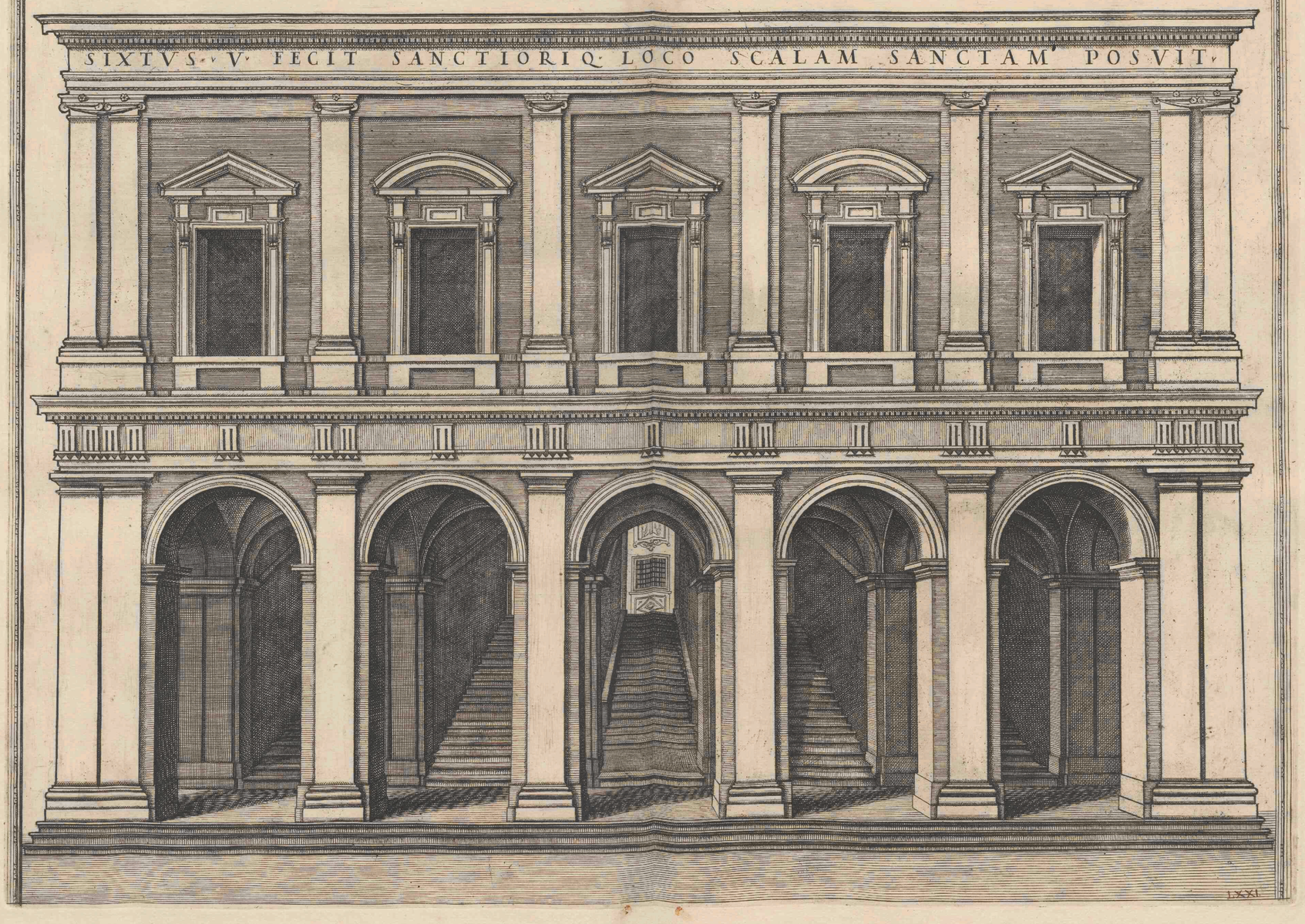
SIXTVS V FECIT SANCTIORI Q LOCO SCALAM SANCTAM POSVIT

L'EGLISE de S.t LAURENS. hors de Rome.

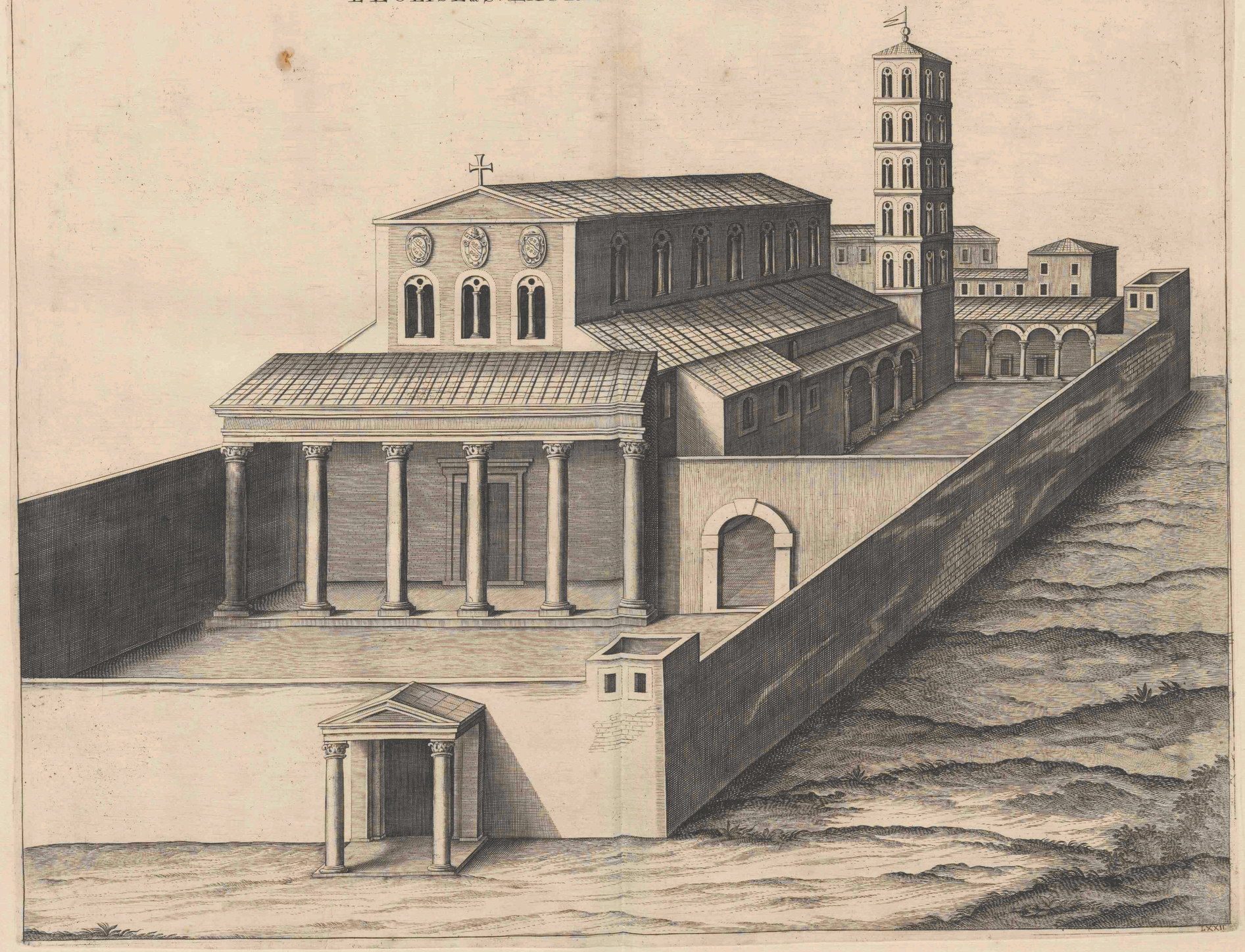

LXXII.

Veüe de derrierre de L'EGLISE DE S^t. LAURENS. hors de Rome.

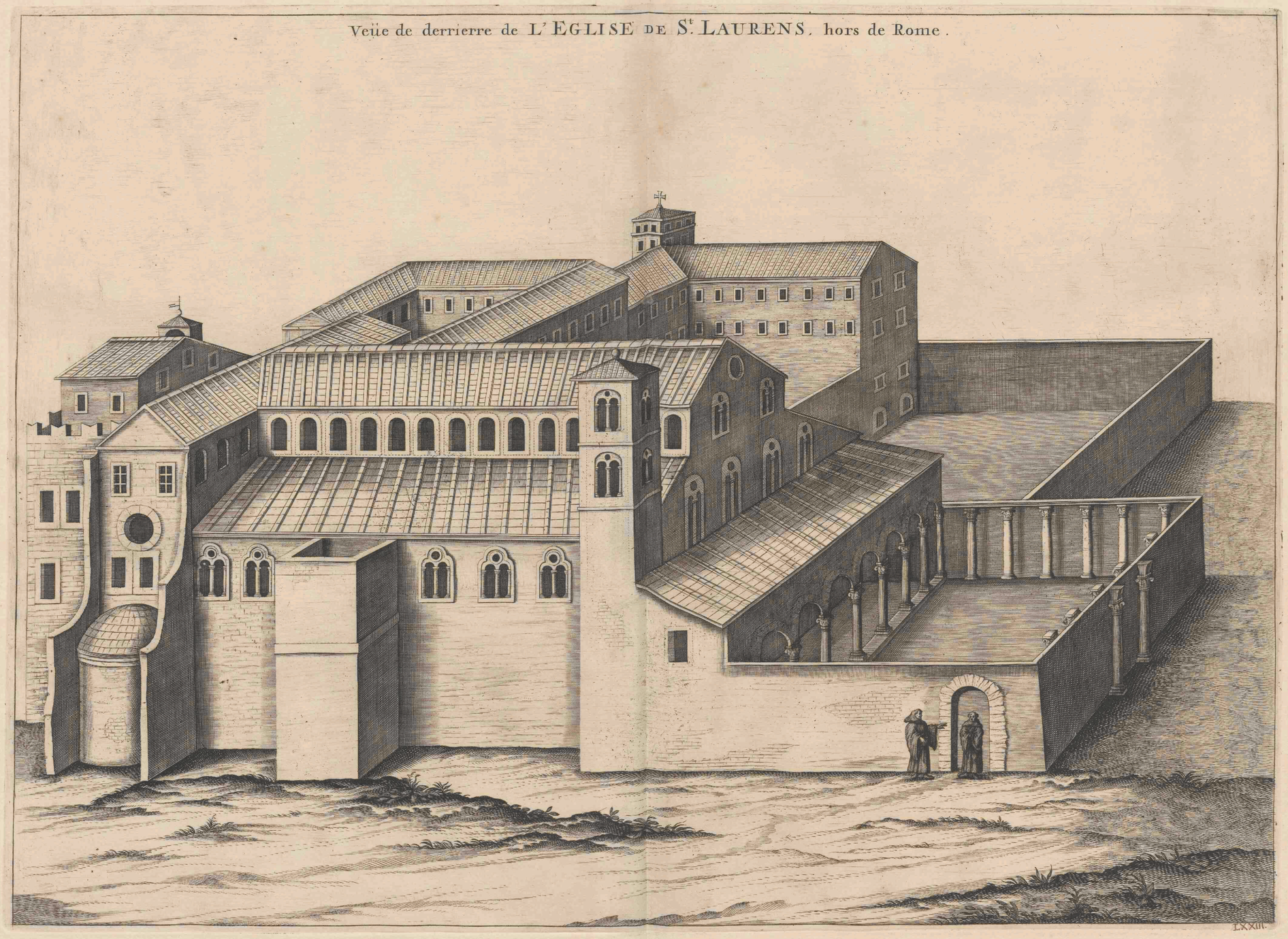

LXXIII.

VEUE DU PALAIS DE LA GRAND CURIA AV MONT CITORIO A ROME, *et se Vend* A AMSTERDAM chez PIERRE MORTIER *Avec Privilege.*

LXXIV